

Oplossingsgerichte LOB begeleiding

Meera van Schijndel

2009543

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	2
Samenvatting	4
Inleiding	5
1 Aanleiding en probleemstelling van mijn onderzoek	6
1.1 De aanleiding van mijn onderzoek	6
1.2 De probleemstelling.	6
1.3 Het belang van mijn onderzoek.....	7
1.4 Mijn kernbegrippen	7
1.5 Wat is er al bekend over mijn onderzoeksonderwerp	7
1.6 Mijn onderzoeksvraag	8
2 Theoretisch kader.....	9
2.1 Loopbaanbegeleiding	9
2.2 Keuzeprocés bij jongeren	9
Het signaal.....	9
De keuzesituatie onder ogen zien	10
Verkenning keuzealternatieven	10
Inschatten keuzealternatieven.....	10
De beslissing.....	10
De uitvoering.....	10
2.3 Oplossingsgericht werken	10
2.4 Intrinsieke motivatie.....	12
3 Onderzoeksmethodologie	14
3.1 Keuze en verantwoording van de onderzoeksmethode.....	14
3.2 Triangulatie.....	15
3.3 Participanten	15
3.4 Ethiek.....	16
3.5 Wijze van data verzamelen.....	16
4 Data analyse.	18
Geeft het aanbieden van oplossingsgerichte coaching een positieve bijdrage aan het huidige LOB aanbod, zodat de leerling intrinsiek gemotiveerd raakt om eigenaar te worden van zijn loopbaankeuze?	18
Deelvraag 1	19
Hoe wordt het huidige aanbod van LOB door de leerlingen ervaren?	19
Deelvraag 2	24

Welke oplossingsgerichte technieken zijn toepasbaar om het LOB aan te bieden?.....	24
Deelvraag 3:	25
Hoe kan de leerling eigenaar worden van zijn loopbaankeuze?.....	25
5 Conclusies & Aanbevelingen	31
Kaderen beginsituatie	31
Antwoord op de deelvraag 1: Hoe wordt het huidige aanbod van LOB door de leerlingen ervaren?	31
Antwoord op deelvraag 2: Welke oplossingsgerichte technieken zijn toepasbaar om het LOB aan te bieden?.....	31
Antwoord op deelvraag 3: Hoe kan de leerling eigenaar worden van zijn loopbaankeuze?.....	32
Nawoord	34
Literatuurlijst.....	35
Bijlage 1.....	37
Bijlage 2.....	38
Oplossingsgericht loopbaan dialoog.	38
Opening van de dialoog.....	38
Constructieve fase.	38
Bijlage 3.....	39
Reflectieformulier op de dialoog.	39
Schaalvraag:	39
Scorekaart:.....	39
Reflectie:.....	39
Bijlage 4.....	40
Uitwerking van de interviews	40
Dialoog participant 1	40
Dialoog participant 2	42
Dialoog participant 3	43
Dialoog participant 4	44
Dialoog participant 5	45
Dialoog participant 6	47
Bijlage 5.....	48
Brief aan ouders.....	48

Samenvatting

In dit praktijkonderzoek wordt antwoord gegeven op de volgende onderzoeksvraag:

Geeft het aanbieden van oplossingsgerichte coaching een positieve bijdrage aan het huidige LOB aanbod, zodat de leerling intrinsiek gemotiveerd raakt om eigenaar te worden van zijn loopbaankeuze?

Teneinde het onderzoek vorm te geven is deze hoofdvraag opgesplitst in drie deelvragen:

- Hoe wordt het huidige aanbod van LOB door de leerlingen ervaren?
- Welke oplossingsgerichte technieken zijn toepasbaar om het LOB aan te bieden?
- Hoe kan de leerling eigenaar worden van zijn loopbaankeuze?

Het onderzoek heeft plaats gevonden bij de vierdejaars VMBO leerlingen aan het Maaswaal college te Wijchen. Dertig vierdejaars leerlingen zijn gevolgd in hun keuzeprocess, waarbij zes leerlingen op een oplossingsgerichte wijze zijn gecoacht. Onderzocht is of de oplossingsgerichte wijze van coachen bijdraagt tot een bewustere keuze van een vervolgopleiding.

Het onderzoek gaat uit van twee beslissingsmodellen (Spijkerman, R. & Admiraal, D., 2000). Enerzijds spelen factoren als aantrekkelijkheid, haalbaarheid, vereiste inspanning en maatschappelijke acceptatie van de keuze een rol. Anderzijds speelt het keuzetraject zelf, met zijn respectievelijke fases (Taborsky, O., 1994) een rol. Deze theorie heeft mij in staat gesteld de leerlingen op elk moment in te schalen, met betrekking tot hun voortgang in hun keuzetraject. Het aldus verkregen inzicht gaf op haar beurt weer de mogelijkheid maatwerk te leveren met betrekking tot de coaching gesprekken.

Gottfredson maakt duidelijk hoe het spel van keuzes maken werkt. Insoo Kim Berg maakt duidelijk dat het dialoog met anderen belangrijk is bij het maken van een gemotiveerde keuze. Een niet te veronachtzamen gegeven hierbij is, dat het voor het puberbrein niet mogelijk is lange termijnbeslissingen te nemen (Crone, 2008). Dit scheidt gelijk een hulpvraag voor elke leerling. De oplossingsgerichte technieken van Insoo Kim Berg bieden een handvat teneinde de leerling te coachen om tot een betekenisvollere keuze te komen.

Teneinde te bereiken dat een leerling intrinsiek gemotiveerd raakt, is het belangrijk aan te sluiten bij wat leerlingen bezighoudt en hen van daaruit te leren hun talenten, kwaliteiten en mogelijkheden te onderzoeken (Korthagen, 2009). Reflectie is hierbij een krachtig hulpmiddel om de leerling dichter bij zichzelf te laten komen.

Voor het onderzoek heb ik gebruik gemaakt van de volgende onderzoeksmethodieken:

- literatuuronderzoek
- interview
- enquête
- reflectie

Uit de enquête is verrassend gebleken dat de leerling zijn toekomst wel degelijk belangrijk vindt en daar regelmatig mee bezig is. De enquête werd verricht middels het stellen van een aantal schaalvragen. Leerlingen die de oplossingsgerichte dialoog aangeboden kregen, tijdens het interview,

bleken beter in staat tot het maken van gerichte studiekeuze. Ze gaven duidelijk aan dat de gemaakte keuze of nog te maken keuze door hun alleen wordt gedaan

Inleiding

Het Maaswaal college is een interconfessionele scholengemeenschap met twee locaties. Een havo/vwo locatie aan de Veenseweg en een VMBO locatie aan de Oosterweg. Het Maaswaal college werkt vanuit het motto: "samen maken wij de school". Op deze manier wordt het onderwijs in een brede maatschappelijke context geplaatst. Het Maaswaal college wil een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van de leerling tot zelfstandig burger en is daarom in 2010 gestart met het invoeren van loopbaanoriëntatie en begeleiding.

Dit onderzoek gaat over de uitvoering van loopbaanoriëntatie en begeleiding (LOB) en het onderzoekt hoe de leerling eigenaar kan worden van zijn eigen keuze proces. In de praktijk wordt LOB niet ontvangen door de leerling. De aanleiding tot het uitvoeren van dit onderzoek is de vraag of het LOB aanbod daadwerkelijk niet wordt ontvangen. Indien dit werkelijk zo is, wat is hiervan dan de oorzaak en wat kunnen wij begeleiders eraan doen om dit te verbeteren? Ik onderzoek of een oplossingsgerichte manier van vraagstelling tijdens door de begeleider hier een positieve rol in kan hebben. Er is al veel onderzoek gedaan naar loopbaanoriëntatie en begeleiding. Toch blijft het moeilijk voor docenten en begeleiders om de leerling intrinsiek te motiveren. Waarom is dit? Wat wil de leerling? Wat heeft de leerling nodig?

1 Aanleiding en probleemstelling van mijn onderzoek

1.1 De aanleiding van mijn onderzoek

Leerlingen in de bovenbouw van het VMBO staan op het punt een belangrijke keuze te maken met betrekking tot hun loopbaan. Ze moeten kiezen welke vakopleiding ze willen gaan volgen. Het Maaswaal college heeft er voor gekozen om het onderwijs intersectoraal aan te bieden. De visie van intersectoraal onderwijs is dat de studieloopbaan centraal staat. De leerling kiest nog niet voor een specifieke richting, de leerling werkt aan algemene competenties. Hierdoor heeft de leerling een loopbaan gerichte opleiding in plaats van een beroepsgerichte opleiding. De loopbaanoriëntatie bij het intersectoraal VMBO is wezenlijk anders dan bij een sector keuze. Het gaat niet primair uit van de behoeften van de arbeidsmarkt, maar van de loopbaanvragen van de leerlingen. Het LOB is dus niet zozeer beroepsgericht maar juist loopbaangericht. De kern van een intersectorale school is een brede oriëntatie op verschillende soorten arbeid, gekoppeld aan een goede loopbaanbegeleiding. De leerlingen kiezen idealiter hun eigen moment voor hun loopbaankeuzes – de één vroeger dan de ander. Voor wie het nog niet weet, is tot aan de drempel naar het MBO nog alles mogelijk. LOB wordt gedurende de hele looptijd van het VMBO geïntegreerd aangeboden op verschillende manieren.

Naast mijn rol als docent heb ik als student aan de master SEN de opdracht gekregen om een praktijk gericht onderzoek te verrichten. Dit geeft mij ook de rol als onderzoeker op het Maaswaal college. Het management van het Maaswaal college heeft mij gevraagd om te onderzoeken hoe we als school het huidige LOB aanbod beter kunnen laten aansluiten bij de leerling, zodat de leerling vanuit zijn intrinsieke motivatie een keuze kan maken voor zijn vervolgopleiding. In het huidige lesmateriaal worden regelmatig LOB onderdelen geïntegreerd aangeboden in de lessen dienstverlening. De begeleiders zijn van mening, dat de leerling geen interesse heeft in zijn eigen loopbaan oriëntatie en studiekeuze. De aanleiding is dan ook niet om het aanbod van LOB te onderzoeken, maar te onderzoeken hoe de leerling zich bewust kan worden van het belang van LOB.

Leerlingen worden wekelijks tijdens de mentor uren uitgedaagd om op onderzoek te gaan naar een bepaalde arbeidsfunctie en te onderzoeken wat deze inhoudt. De studiebegeleider heeft een coaching gesprekken cyclus en de leerlingen lopen een dag in de week gedurende het 3de en het 4de leerjaar stage in bedrijven in de omgeving. Uit het onderzoek: *Passie is besmettelijk* (Verheugen – Molenschot, M., 2010) blijkt, dat docenten het belang inzien van LOB en dat het draagvlak vergroot wordt wanneer een school een duidelijke visie heeft over LOB. Docenten op het Maaswaal geven eveneens aan het belangrijk te vinden, dat een leerling een bewuste keuze maakt voor een vervolgopleiding en dat hij daar hulp bij nodig heeft. Toch merken zij dat de aangeboden LOB niet leidt tot een bewuste keuze voor een vervolgopleiding. Hoewel een leerling aan de ingeplande LOB activiteiten deelneemt, kan hij geen antwoordt geven op vragen als: Waarom doe je dit en wat betekent dit voor jou? Dat is de reden waarom ik wilde onderzoeken, hoe de leerling eigenaar wordt van zijn loopbaan ontwikkeling.

1.2 De probleemstelling.

In de leeftijd van 14 tot 17 jaar oriënteert de jongere volgens Gottfredson (1997) zich niet langer op doelen die van buitenaf voor hem worden vastgesteld, maar gaat hij op zoek naar zijn eigen levenskoers. De jongere is op zoek naar zijn eigen identiteit. Deze zoektocht kan gepaard gaan met grote onzekerheid. Het accent van zelfkennis ligt meer op de verschillen met anderen. Deze

ontwikkeling met betrekking tot zelfconcept heeft ook invloed op de beroepskeuzeaspiraties van jongeren. Zij zoeken naar houvast en vinden het moeilijk iets te zeggen over wat ze graag willen doen, aldus Gottfredson.

Taborsky (1990) benadert de ontwikkeling normatief en spreekt over ontwikkelingstaken van de adolescenten voor hun loopbaan. De jeugdige moet tot het besef komen dat het ontwikkelen van een algemene beroepsvoorkeur voor hem van belang is. Er moet motivatie zijn tot tastend zoeken en exploreren, zonder daarbij te verwachten dat er onmiddellijk concrete resultaten voor een specifieke keuze tevoorschijn komen.

Ondanks het gevarieerde aanbod aan LOB is er bij de leerlingen weinig motivatie om de opdrachten horende bij LOB uit te werken. Hoewel de leerling dient te beseffen dat een loopbaankeuze voor hem van belang is maakt Gottfredson duidelijk dat hij dat niet kan. De leerling heeft geen behoefte aan een opgelegde doelstellingen als LOB, simpelweg omdat het moet. Bovendien heeft hij door zijn onzekerheid en acceptatiedrang moeite om aan te geven wat hij echt wil met betrekking tot zijn loopbaan. Hoe kan de leerling geholpen worden toch een keuze te maken die dichterbij hem zelf licht, ook al wijkt deze wellicht af van wat de meerderheid wil?

1.3 Het belang van mijn onderzoek

Bij het ministerie van onderwijs wordt veel gesproken over LOB. Kabinet Rutte II stelt als doel het aantal vroegtijdige schoolverlaters in 2016 terug te dringen tot maximaal 25.000. Investeren in jongeren en hun startkwalificatie loont. Met een startkwalificatie hebben jongeren betere perspectieven op de arbeidsmarkt (bron: ministerie van onderwijs). Het LAKS heeft onderzoek gedaan in opdracht van het ministerie van onderwijs naar de behoeften aan en de ervaringen met LOB onder de leerlingen. (bron: LAKS) Het reduceren van vroegtijdig schoolverlaten op het MBO en het beter stroomlijnen van de onderwijsloopbaan. Voor de leerlingen, maar ook voor de Nederlandse maatschappij is het belangrijk dat leerlingen de juiste keuzes maken met betrekking tot hun toekomst, omdat het maken van een verkeerde studiekeuze veelal leidt tot het vroegtijdig verlaten van de opleiding. Indien een leerling aan een nieuwe opleiding begint zijn verloren studiejaren het gevolg. In het geval een leerling ervoor kiest zijn studieloopbaan niet te vervolgen betekent dit, dat hij zonder diploma's de arbeidsmarkt zal betreden. Ook voor de sociale en emotionele ontwikkeling van de leerlingen is het belangrijk dat zij weten wie ze zijn en wat ze willen. Het is belangrijk dat zowel de leerlingen alsook het team van onderwijzers het belang hiervan inziet en hierin gelooft. (Vloet, K.) (2001)

1.4 Mijn kernbegrippen

Mijn kernbegrippen met betrekking tot dit onderzoek zijn: Loopbaanoriëntatie en begeleiding, het keuzeprocess bij jongeren, intrinsieke motivatie en oplossingsgericht werken.

1.5 Wat is er al bekend over mijn onderzoeksonderwerp

Op de HBO-kennisbank zijn verschillende onderzoeken te vinden met mijn kernbegrippen als onderwerp. Ook is er een platform over de invoering van LOB waar het Maaswaal college actief aan deelneemt. Er is onderzoek gedaan naar het vinden van draagvlak bij docenten met betrekking tot LOB. Naar het vinden van draagvlak bij de leerlingen met betrekking tot LOB is er echter nog geen onderzoek gedaan. In mijn onderzoek wil ik me specifiek richten op het verkrijgen van draagvlak bij

de leerling, zodat deze eigenaar wordt van zijn keuzeproces met behulp van oplossingsgericht werken. Over mijn kernbegrippen is voldoende literatuur te vinden. Voor mijn onderzoeksvoorstel heb ik via de Fontys mediatheek boeken en artikelen over mijn kernbegrippen gezocht. Ook in de RU bibliotheek te Nijmegen is hierover veel literatuur beschikbaar. Ik heb literatuur gevonden over loopbaanoriëntatie en begeleiding, oplossingsgericht werken en keuzeprocessen bij jongeren. In hoofdstuk 2, het theoretisch kader, staat beschreven welke literatuur ik wil gebruiken voor mijn onderzoek.

1.6 Mijn onderzoeksvraag

Mijn onderzoeksvraag beperkt zich tot de sectie dienstverlening en commercie van de bovenbouw VMBO aan het Maaswaal college te Wijchen en luidt als volgt:

Geeft het aanbieden van oplossingsgerichte coaching een positieve bijdrage aan het huidige LOB aanbod, zodat de leerling intrinsiek gemotiveerd raakt om eigenaar te worden van zijn loopbaankeuze?

Uit deze onderzoeksvraag volgen mijn drie deelvragen:

1. *Hoe wordt het huidige aanbod van LOB door de leerlingen ervaren?*
2. *Welke oplossingsgerichte technieken zijn toepasbaar om het LOB aan te bieden?*
3. *Hoe kan de leerling eigenaar worden van zijn loopbaankeuze?*

2 Theoretisch kader

In dit theoretisch kader verdiep ik me in de kernbegrippen van mijn onderzoeksvraag te weten: Loopbaanoriëntatie en begeleiding, het keuzeproces bij jongeren, intrinsieke motivatie en oplossingsgericht werken.

2.1 Loopbaanbegeleiding

De Amerikaanse econoom Parsons publiceerde in 1909 het eerste boek over loopbaanvraagstukken. Volgens Parsons komt een goede keuze tot stand als een leerling logisch nadenkt over de samenhang tussen de volgende zaken:

1. Het hebben van een juist beeld over zijn eigen capaciteiten, interesses en ambities gecombineerd met een evenwichtige kijk op zijn mogelijkheden en beperkingen.
2. Kennis heeft van de vereisten die de arbeid stelt, wil men deze succesvol uitoefenen.

Op deze theorie is de huidige loopbaanbegeleiding gebaseerd. Zo is op basis van deze theorie een matchingsbenadering ontwikkeld, waarop de huidige beroepskeuzetesten zijn gebaseerd (Holland, 1992). Het beeld dat mensen hebben over een functie met de hiervoor benodigde capaciteiten, interesses en ambities. Dit wordt ook wel de grondhouding genoemd. Deze beelden worden gekoppeld in een database. Op deze wijze kan het interesse gebied van een leerling, te samen met zijn ambities en capaciteiten, gekoppeld worden aan een beroep dat bij hem past.

De theorie van Holland (1992) is goed inzetbaar bij het vmbo. Het blijft echter wel een theorie met beperkingen. Omdat er gekeken wordt naar een beeld van een baan of functie, is de keuze gebaseerd op vooroordelen. De grondhouding is slechts een factor. Voor een juiste loopbaanoriëntatie dient de leerling zich vrij te maken van de emancipatorische factoren die zijn keuze bepalen. Door meer tot zichzelf te komen, zal de leerling zichzelf afvragen of dit het beroep is dat hijzelf wil. De vraag: Is dit het beroep dat ik wil of wat men wil? Door zonder een test te leren kiezen, heb je meer kans op een roldoorbrekende beroepskeuze en een keuze die de leerling zelf wil.

2.2 Keuzeproces bij jongeren

Het verstand als norm voor een goede keuze gebruiken, leidt tot twee beslissingsmodellen (Spijkerman, R. & Admiraal, D. , 2000). Bij het eerste model wordt de beslissing bepaald op basis van relevante beslissingsfactoren zoals aantrekkelijkheid, haalbaarheid, vereiste inspanning en maatschappelijke acceptatie. In het tweede model ligt de nadruk op het keuzetraject zelf. De weg, die tot de goede en verantwoorde beslissing leidt. Dit traject kent een zestal fasen (Taborsky, O., 1994).

Het signaal

Je komt alleen maar tot het besef om te kiezen als je open staat voor signalen in die richting. Men is geneigd tot verdoezelen en verdringen. Stel dat de inschrijvingsdatum nadert voor een vervolgstudie. Door je zelf open te stellen voor dit signaal, mobiliseer je de energie om de juiste acties te nemen. In brede zin betekent dit dat je de juiste energie mobiliseert om loopbaanproblemen, die op je pad komen, op te lossen.

De keuzesituatie onder ogen zien

In deze fase accepteert de kiezer de keuzeonzekerheid. Deze onzekerheid kan een dilemma inhouden tussen meerdere keuzemogelijkheden en/of ongelijksoortige alternatieven. Staat men zichzelf een onbevangen verkenning van de mogelijkheden toe, dan kan dit leiden tot een optimaal resultaat.

Verkenning keuzealternatieven

In deze fase gaat de kiezer ertoe over te omschrijven wat een keuzealternatief voor hem betekent.

Inschatten keuzealternatieven

De alternatieven worden nu vergeleken. Het is nu belangrijk dat de kiezer weet, welke keuzecriteria voor hem persoonlijk van belang zijn. De doorslaggevende criteria blijven vaak impliciet. Indien hij deze kan benoemen zal hij in staat zijn de keuzealternatieven op een voor hem juiste wijze te vergelijken. In deze fase is een gesprek met vertrouwde mensen nuttig. Zij kunnen helpen om de doorslaggevende keuzecriteria expliciet naar voren te halen. Zelfonderzoek en de dialoog is in deze fase van belang.

De beslissing

Het omslagpunt van niet weten te kiezen naar overtuigt kiezen, is vaak niet precies te traceren. De beslissing valt vaak onbewust en groeit uit tot een standpunt dat energie geeft. Deze overtuiging draagt de keizer nu ook uit naar de omgeving. Niet omdat hij nu 100% zeker is van zijn keuze, maar omdat hij persoonlijk de verantwoordelijkheid heeft genomen voor deze keuze. Hij stelt zich achter deze keuze als resultaat van de interne discussie die hij met zichzelf heeft gevoerd.

De uitvoering

De positieve energie die vrijkomt door achter de beslissing te staan leidt tot initiatief en daadkracht om de keuze te realiseren.

Leerlingen zullen zich in hun keuzetraject, op een zelfde moment, niet allen in dezelfde fase bevinden. Wil men de juiste coaching en taken aan de leerlingen verschaffen, dan is het belangrijk te weten in welke fase zij zich bevinden. Ook voor mijn onderzoek is deze theorie van belang. Het stelt mij in staat de leerlingen op elk moment in te schalen met betrekking tot hun voortgang in hun keuzetraject.

2.3 Oplossingsgericht werken

Oplossingsgericht coachen heeft als uitgangspunt dat de leerling zelf het beste weet wat goed voor hem is. Dit versterkt het verantwoordelijkheidsgevoel en het gevoel van zelfstandigheid bij de student (Cauffman, L. & Dijk, van, D.,2009). Uitgaan van wat een leerling kan geeft vertrouwen. Dit vertrouwen heb je nodig tussen docent en leerling om te komen tot een goede loopbaan coaching.

Het is het goed zich te realiseren dat kiezen onherroepelijk leidt tot het sluiten van compromissen tussen wensen en mogelijkheden (Gottfredson, 1992). Volgens Gottfredson spelen enkele factoren impliciet mee in het vormen van compromissen en deze zullen expliciet aan de orde moeten komen. Deze factoren zijn sekserolopvatting, opvattingen over eigen bekwaamheid en studieniveau en status-aspiraties. Het expliciet bespreken van deze factoren tijdens een dialoog met de leerling geeft uiteindelijk een concreter beeld aan de richting van zijn keuze.

Volgens Insoo Kim Berg en Peter Szabó (2005) is taal het belangrijkste hulpmiddel in relaties en bij het verwezenlijken van veranderingen. We kunnen nieuwe ideeën en beelden creëren. Hoe meer er gesproken wordt over wat men wil ontdekken en doen, des te levendiger en opgewondener de leerling wordt. Hoe vaker en langer en gedetailleerder de leerling spreekt over de toekomst, hoe levendiger, hoopvoller en creatiever deze voor hem wordt. Het omgekeerde is ook waar. Furman en Ahola (1992) maakten in dit verband onderscheid tussen praten over oplossingen en praten over problemen. Waar praten over oplossingen leidt tot het creëren van oplossingen leidt het praten over problemen tot verdere problemen.

Door de dialoog aan te gaan met een leerling en hierin gebruik te maken van de wondervraag (De Shazer & Dolan, 2009), leer je de leerling kennen. Marzano (2003) zegt dat de relatie met de docent (LOB begeleider) er daadwerkelijk toe doet. Er hoort een balans te zijn tussen dominantie en samenwerking. Wanneer de leerling vertrouwen en respect heeft in de docent, is er een basis voor een dialoog. De wondervraag opent deuren tot diepgang in de dialoog, dat op haar beurt leidt tot een duidelijker beeld van de capaciteiten, interesses en ambities van de leerling.

Oplossingsgericht werken is een veranderbenadering die oplossingen op een doelgerichte en positieve manier weet te bewerkstelligen. Het benut datgene wat goed werkt, om stap voor stap dichterbij een keuze te komen. Korthagen (2009) schrijft in zijn boek *Leren van binnenuit*, dat het belangrijk is aan te sluiten bij wat leerlingen bezighoudt en van daaruit hen te leren hun talenten, kwaliteiten en mogelijkheden te onderzoeken. Oplossingsgericht werken is een respectvolle veranderbenadering die problemen onderkent om vervolgens doelen en oplossingen op een constructieve, doelgerichte en positieve manier te definiëren en dat te benutten wat goed werkt om de gewenste toestand stap voor stap dichterbij te brengen (Schlundt Bodien, G., 2011).

Teneinde je doelen te behalen is volgens Korthagen (2003) reflecteren essentieel. Het helpt bij het construeren van kennis en brengt de ontwikkeling op een hoger niveau. Hij definieert reflectie als volgt: *“Iemand reflecteert als hij probeert een ervaring, probleem, bestaande kennis of inzichten te structureren of her te structureren.”* Het is een middel om bewuster na te denken over je eigen handelen en ook inzicht te verkrijgen in de factoren die hierin een rol spelen. Reflectie is een specifieke vorm van denken, een vorm die je kan helpen om je bewust te worden van je eigen mentale modellen. Het helpt je om deze mentale modellen te onderwerpen aan een kritische analyse en deze indien nodig te veranderen. De LOB begeleider kan door middel van de schaalvraag op een relatief eenvoudige wijze inzicht verkrijgen in de status van dit bewustwordingsproces.

Een belangrijk uitgangspunt bij oplossingsgericht werken is, dat de persoon een hulpvraag heeft. Wanneer er geen hulpvraag is, kan de leerling zich niet engageren, je krijgt van hem geen mandaat. Het contact is dan vrijblijvend. Wellicht is het contact van het type: Ik heb wel een probleem, maar daar wil ik jou geen deelgenoot van maken. Misschien denkt hij dat jij hem niet kan helpen, of is hij met iets anders geëngageerd. Toch is zo een leerling niet minder belangrijk. De begeleider dient deze afwijzende houding nadrukkelijk voor kennisgeving aan te nemen. Vanuit die open aanvaarding beziet hij vervolgens welke interventies haalbaar zijn, waarbij hij er van uitgaat dat de ander een goede reden heeft voor het niet hebben van een hulpvraag.

2.4 Intrinsieke motivatie

In de "self-determination" theorie van Deci en Ryan (1985), wordt er onderscheid gemaakt tussen intrinsieke en extrinsieke motivatie. Met intrinsieke motivatie wordt aangegeven, dat iets wordt gedaan vanwege inherente interesse of inherent plezier in de actie of uitvoering van de taak. Intrinsiek gemotiveerd zijn voor een taak houdt in, dat men geabsorbeerd wordt door die taak. Csikszentmihalyi (1999) spreekt van een "flow experience". Met extrinsieke motivatie wordt aangegeven dat iets wordt gedaan met het oog op een van de actie onderscheiden resultaat, zoals een verwachte beloning voor de uitvoering ervan. Kortom Intrinsieke motivatie komt van binnenuit en extrinsieke motivatie komt van buitenaf. Valt de keuze op een opleiding omdat het onderwerp en de inhoud interesseert (intrinsiek) of omdat de vrienden het ook gingen studeren (extrinsiek). Vaak is de keuze een combinatie van intrinsieke en extrinsieke motivatie, maar als de intrinsieke motivatie het sterkst is, is de kans groter dat de studie een succes wordt. Om de leerling intrinsiek gemotiveerd te krijgen schrijft Korthagen (2009) in zijn boek *Leren van binnenuit*, is het belangrijk aan te sluiten bij wat leerlingen bezighoudt en van daaruit hen te leren hun talenten, kwaliteiten en mogelijkheden te onderzoeken. "Zij moeten geholpen worden om bij het leren hun eigen keuzes te maken binnen de grenzen van de mogelijkheden en om daarvoor verantwoordelijkheid te dragen" (p.11). Korthagen gaat in zijn boek uit van drie theorieën: positieve psychologie, het ui-model en de Self-Determination Theorie van Ryan en Deci (2002).

In de Self-Determination theorie stellen Ryan en Deci (2002) dat mensen drie basisbehoeften hebben:

- *competentie*, het gevoel de wereld om je heen aan te kunnen;
- *autonomie*, het gevoel zelf je leven te kunnen sturen;
- *verbondenheid*, het gevoel samen met anderen in het leven te staan.

Het maken van bewuste keuzes helpt bij het ontwikkelen van een gevoel van competentie en autonomie. Dat maakt het maken van een goede keuze heel belangrijk voor het groeiproces van jongeren richting hun toekomst.

Voor jongeren in de puberteit, is het moeilijk om lange termijnbeslissingen te nemen. Dat maakt het kiezen van de juiste opleiding niet eenvoudig. Crone schrijft in haar boek 'het puberend brein', dat pubers bij het maken van keuzes de emotiegebieden, ook wel het amygdala genoemd, in de hersenen de overhand hebben. Hun controlerende prefrontale cortex werkt nog niet zo hard en de communicatie tussen beide hersendelen werkt nog niet optimaal. Vooruit denken wordt daardoor bemoeilijkt. Tijdens het maken van keuzes winnen beslissingen die op korte termijn een prettig gevoel geven het van keuzes die op lange termijn een prettig gevoel geven. Deze vaardigheid wordt pas later ontwikkelt (Crone, 2008). Een duidelijk beroepsbeeld kan jongeren helpen richting te geven aan hun leven. (Korthagen, 2009)

De theorieën hebben mij op verschillende manieren geraakt. Ik zie een samenhang die ik graag wil toetsen in de praktijk om te zien of de samenhang ook is zoals ik denk dat die is. Wanneer ik naar de tegenstellingen kijk, zie ik ook weer een samenhang en mogelijkheden van de veelzijdigheden van die theorie. Door gebruik te maken van de sterke kanten van een theorie en deze aan te vullen met de sterke kanten van andere theorieën, denk ik het beste eruit te halen.

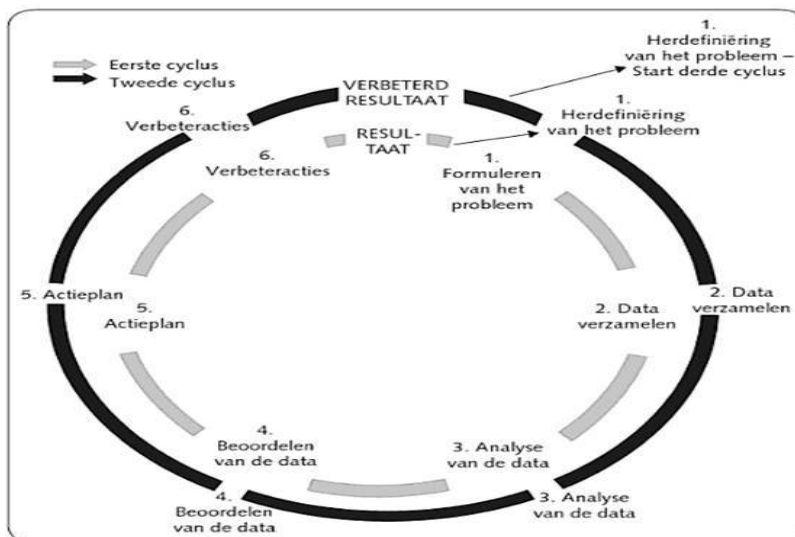
Het bovenstaande wil ik als volgt concretiseren. Parsons is de basis van LOB, hierop zijn alle theorieën aangaande LOB gebaseerd. Gottfredson maakt duidelijk hoe het spel van keuzes maken werkt. Insoo Kim Berg maakt duidelijk dat het dialoog met anderen belangrijk is bij het maken van een gemotiveerde keuze. Ik denk dat het keuzetraject dat door Taborsky is uitgewerkt gecombineerd met de oplossingsgerichte technieken van Insoo Kim berg, de leerling kan ondersteunen een betekenisvollere keuze te maken. De voortgang in keuzeprocess inzichtelijk maken door middel van reflectie. Een keuze die dichterbij hemzelf ligt, waardoor hij intrinsiek gemotiveerd aan een vervolgopleiding kan beginnen.

3 Onderzoeksmethodologie

In dit hoofdstuk wordt beschreven welke onderzoeksmiddelen en vormen voor het onderzoek zijn toegepast en hoe het onderzoek is opgebouwd. Per deelvraag wordt toegelicht welke onderzoeksmiddelen zijn gekozen. Daarnaast worden de validiteit, de triangulatie, de keuze voor de participanten, de ethische kwesties en de wijze van dataverzameling beschreven.

3.1 Keuze en verantwoording van de onderzoeksmethode

Dit praktijkgericht onderzoek vindt plaats binnen het interpretatieve paradigma. Volgens de Lange, Schuman & Montesano Montessori (2010) is praktijkgericht onderzoek in deze richting vooral gericht op het verhelderen en begrijpen van bestaande praktijkprocessen. Het gaat bij deze vorm van onderzoek vooral om empirisch waarneembare verschijnselen, zoals het gedrag of het taalgebruik van bepaalde groepen of de werkwijze van professionals (de Lange et al, 2011, 59). Als ik kijk naar mijn onderzoeksvraag en deelvragen, wil ik door het praktijkgerichte onderzoek inzicht krijgen in het gedrag en de reactie van leerlingen. Wat hebben de leerlingen nodig om eigenaar te worden van LOB? Wat hebben de leerlingen nodig om intrinsiek gemotiveerd te raken? Kunnen de gesprekstechnieken van oplossingsgericht werken hier een positieve draai aan geven om te komen tot een studiekeuze? Het model van actieonderzoek van Schuman (2009), zie ook figuur 3.1, zorgt ervoor dat dit onderzoek cyclisch, structureel en werkbaar verloopt. Een gedegen kant van actieonderzoek is dat alle belanghebbenden erbij betrokken zijn. Wanneer er goed wordt samengewerkt tijdens het onderzoek wordt het onderzoek van een ieder en gaan leren en veranderen hand in hand. Er ontstaat ruimte voor solidariteit en empowerment (de Lange e.a., 2011).

Figuur 3.1

Ten behoeve van mijn onderzoek heb ik gekozen voor het actieonderzoek als onderzoeksstrategie (de Lange et al, 2011, 108), omdat ik als professional mijn eigen beroepspraktijk wil onderzoeken en verhelderen. Tevens hoop ik de bestaande praktijkprocessen te begrijpen met als doel deze te verbeteren of te vernieuwen (Schuman, 2009).

Actieonderzoek is rijk aan de kritische theorie en is hiermee een onderzoeksstrategie waarin noties als emancipatie, participatie en sociale rechtvaardigheid, oftewel de normatieve aspecten van het

menselijk handelen, expliciet aan de orde komen. Ik doe dit omdat ik me verantwoordelijk voel voor de kwaliteit van mijn dagelijks handelen, voor de impact die dat heeft op mijn leerlingen en collega's en voor het verbeteren van de praktijk waar mogelijk en wenselijk (Ponte, 2006).

Ik heb gekozen voor een actieonderzoek omdat actieonderzoek zich vaak ontwikkelt, enerzijds als een case studie naar verbetering en vernieuwing en anderzijds als belangrijk instrument voor professionele ontwikkeling (Ponte, 2006, pp 38-41).

3.2 Triangulatie

Om de validiteit en de betrouwbaarheid te waarborgen, wordt triangulatie toegepast om antwoord te krijgen op de deelvragen. De antwoorden op de deelvragen moeten het resultaat geven van de hoofdvraag. Door gebruik te maken van onderstaand schema in dit onderzoek, bewijs ik dat dit onderzoek voldoet aan de norm van triangulatie. Per deelvraag wordt weergegeven welke vorm van data verzameling wordt toegepast om tot een antwoord te komen.

	Vragenlijst leerling	Interview	reflectie	Vragenlijst vergelijk
Deelvraag 1	Vraag 1,2,3,4,5,6,7,9,10	x	x	x
Deelvraag 2		x	x	x
Deelvraag 3	5,6,7,8,9,11,12	x	x	x

3.3 Participanten

Dit onderzoek vindt plaats op het Maaswaal college te Wijchen. De participanten aan mijn praktijkgericht onderzoek zijn de vierdejaars VMBO kader leerlingen van de afdeling dienstverlening en commercie. Bij de leerlingen ligt het antwoord op mijn onderzoeksvraag. Door middel van vragenlijsten, interviews en reflecties onderbouwt met de theorie, zal ik mijn onderzoeksvraag beantwoorden. Daarnaast participeren de docenten (mentoren), zij ondersteunen de leerlingen bij het huidige LOB aanbod en geven hun inzicht en verwachtingen over LOB. De directie en de docenten participeren als critical friends. Verder zijn de begeleider van school en de studenten critical friends en functioneren als participant in het onderzoek door het geven van feedback en mee te denken in het onderzoeksproces.

Participanten	Functie
Leerling dienstverlening en commercie	Invullen vragenlijsten/ gesprekspartner interview
Collega's	Invullen vragenlijsten en observaties / actief meedenken en werken in het onderzoeksproces
Directie	Is critical friend en denkt, werkt actief mee in het onderzoeksproces
Critical friends (uit het werkveld en uit de opleiding)	Denken kritisch mee in het onderzoeksproces en geven feedback
Onderzoeker	Uitvoeren onderzoek

In de slotfase van dit praktijkgericht onderzoek zal ik afsluiten met een reflectie en een advies, dat niet alleen het onderzoek evalueert maar ook uitspraken doet over de werkwijze om LOB optimaal te laten aansluiten bij het keuzeprocess van de leerling.

3.4 Ethiek

Tijdens dit onderzoek heb ik aandacht voor ethiek rond het onderzoek. Mijn handelen zal zuiver en transparant zijn en consistent met de onderzoeksdoelen. Ik zal ervoor zorgen dat de juiste weg wordt bewandeld, door systematisch naar het beantwoorden van de onderzoeksvraag toe te werken. De dialoog is hierbij van groot belang. Ik ben me bewust van mijn verantwoordelijkheid met betrekking tot dit onderzoek. Ik zal er zorg voor dragen dat de deelnemers goed geïnformeerd worden, zodat zij een afweging kunnen maken om wel of niet te participeren aan dit onderzoek. Aan de leerlingen is uitgelegd dat de docent wil weten of de leerlingen op een juiste manier begeleid worden met betrekking tot LOB. De leerlingen die dit niet prettig vinden hoeven niet deel te nemen aan het onderzoek (Boerman, 2008). Ik heb via een brief de ouders, van de leerlingen die meewerken aan mijn onderzoek, geïnformeerd en gevraagd schriftelijk te willen aangeven wanneer zij niet akkoord gaan met de uitvoering van het onderzoek. Deze brief is bijgevoegd in de bijlage 5. Er zijn geen brieven teruggekomen van ouders die niet mee willen werken aan het onderzoek. Ik garandeer vertrouwelijkheid en anonimiteit door geen persoonsnamen te gebruiken. De geluidsopnamen van het interview zijn alleen opvraagbaar na toestemming van de geïnterviewde. Dit geldt ook voor het transcript.

3.5 Wijze van data verzamelen.

Het praktijkgerichte onderzoek, is een kwalitatief onderzoek (de Lange e.a., 2011 blz. 78). Het heeft als doel inzicht te krijgen in relaties en procedures. Het bestaat in hoofdzaak uit het verzamelen van gegevens uit interviews, enquêtes en reflecties.

Deelvraag 1: Hoe wordt het huidige aanbod van LOB door de leerlingen ervaren?

Om antwoord te krijgen op deze vraag heb ik bij alle vierdejaars leerlingen een enquête afgenomen. Ik heb getracht de vragen zo te formuleren, dat ik kan concluderen waar het belang zit van een leerling. Vindt de leerlingen het belangrijk om een keuze te maken? Vindt hij het belangrijk om zichzelf te ontdekken? Heeft hij zin om hiervoor oefeningen te verrichten, die bij dit proces horen?

Deelvraag 2: Welke oplossingsgerichte technieken zijn toepasbaar om het LOB aan te bieden?

Dit antwoord bestaat uit twee fases.

Fase 1: Eerst ben ik in dialoog gegaan met een zestal leerlingen. Deze leerlingen vonden het moeilijk om gefilmd te worden. Daarom heb ik gekozen om de audio van de dialoog op te nemen op met behulp van mijn telefoon en deze te laten uitschrijven door een onderwijsassistent (zie ook bijlage 4). Tijdens de dialoog met de leerlingen heb ik een aantal oplossingsgerichte coaching technieken ingezet van Insoo Kim Berg en Peter Szabó.

Fase 2: Door middel van reflectie op de dialoog breng ik het resultaat in beeld. De reflectie is in beeld gebracht door het inzetten van de schaalvraag (Visser, 2009)(zie ook bijlage 3). Afhankelijk van waar de leerling zich bevindt binnen het 6 stappenplan, beschreven door Taborsky, zijn er verschillende coaching technieken benodigd. Er zijn wellicht meerderen dialogen nodig om tot een benoembaar resultaat te komen binnen het stappenplan. Tevens zijn er meerdere technieken van oplossingsgericht werken in de praktijk ingezet.

Deelvraag 3: Hoe kan de leerling eigenaar worden van zijn loopbaankeuze?

Om de beginsituatie te kaderen heb ik door middel van vragenlijsten de huidige en de gewenste situatie vastgelegd. Op deze wijze is duidelijk geworden waar de leerlingen zich bevinden binnen het keuzetraject van Taborsky.

Ik heb de tools van het oplossingsgerichte dialoog van Insoo Kim Berg in samenhang met het keuzetraject van Taborsky getoetst. Het doel hierbij is, dat de leerling eigenaar wordt van zijn keuze. Ik heb de oplossingsgerichte technieken bewust ingezet bij een zestal leerlingen die zelf aangaven dat zij nog aan het begin staan van hun keuze proces.

Om conclusies te kunnen trekken aangaande de toepasbaarheid van technieken van oplossingsgericht werken teneinde de leerling eigenaar te helpen worden van zijn loopbaankeuze zal ik afsluiten met een vragenlijst voor de gehele klas. Hieruit wil ik mijn conclusies trekken door de 6 leerlingen welke oplossingsgericht gecoacht zijn te vergelijken met de rest van de leerlingen.

Tijdens de uitvoering van mijn onderzoek kwam ik erachter dat de rol en de taak met betrekking tot LOB van mentor tot mentor anders gezien en uitgevoerd wordt. Aangezien mijn onderzoek niet gaat over de uitvoering van de LOB, maar wel over de toegevoegde waarde van oplossingsgerichte technieken, is de rol en taak van de mentor wel belangrijk. Hier zal ik in mijn advies verder op in gaan.

4 Data analyse.

In het praktijkgedeelte is data verzameld om een antwoord te krijgen op de hoofdvraag:

Geeft het aanbieden van oplossingsgerichte coaching een positieve bijdrage aan het huidige LOB aanbod, zodat de leerling intrinsiek gemotiveerd raakt om eigenaar te worden van zijn loopbaankeuze?

De methodieken die ik van te voren had bedacht om te gebruiken in mijn onderzoek, heb ik ook ingezet om dit onderzoek uit te voeren. De enquête die ik af heb afgenomen bij de leerlingen, om de beginsituatie te kaderen, heb ik achteraf gezien te breed gemaakt. Er zijn vragen bij met antwoorden, die wel nieuwe inzichten geven, maar niet geschikt zijn voor dit onderzoek. Wel zijn deze antwoorden een opening tot gesprek met het team en eventueel ook een reden voor een vervolgonderzoek. Ik heb bijvoorbeeld de volgende vraag gesteld: Vind jij dat je voldoende informatie krijgt over de beroepen met hun bijbehorende studies? Als antwoord op deze vraag, geeft 30% aan dat zij vinden genoeg informatie te krijgen. In de probleemstelling heb ik aangegeven dat ik niet het LOB aanbod onderzoek, maar onderzoek doe naar de intrinsieke motivatie betreffende het maken van een gerichte studiekeuze. Dit antwoord roept voor mij toch de vraag op, of het huidige LOB aanbod wel toereikend is? De conclusies die ik trek uit het onderzoek worden wellicht nog beïnvloed door deze extra factor.

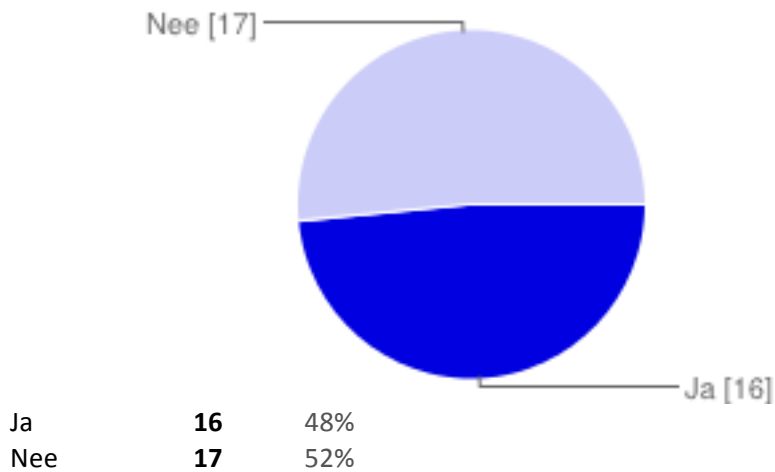
Tijdens het onderzoek observeer je vaak een situatie, bijvoorbeeld een interactie tussen docent en leerling en bespreek je de voortgang. Zo kwam ik erachter dat de begeleiding per mentor erg verschilt en dat dit ook invloed heeft op het keuzeproces van de leerling. Het vergt verder onderzoek om vast te stellen of dit werkelijk zo is en zo ja of dit invloed heeft. Het dialoog, dat ik heb afgenomen bij de leerling, is een therapeutisch interview. Dat wil zeggen, dat ik tijdens dit interview de leerling help inzicht te krijgen in zijn eigen situatie, waardoor gedragsveranderingen wellicht mogelijk gemaakt worden.

Het proces dat ik wilde toetsen bij de leerling, heb ik gebruikt om de resultaten te kunnen meten. Dit geeft een win-winsituatie, een praktijkgericht onderzoek en een leerling die intensief begeleid wordt in zijn keuzeproces. In de bijlage 4 staan de kwalitatieve verwerkingen van de interviews, dit om het recht van privacy niet te schenden en de anonimiteit te waarborgen. Ik heb een survey strategie toegepast. Dit is een strategie waarin ook andere onderzoeksinstrumenten, zoals het interview, als aanvulling op de vragenlijst kan worden bijgezet.

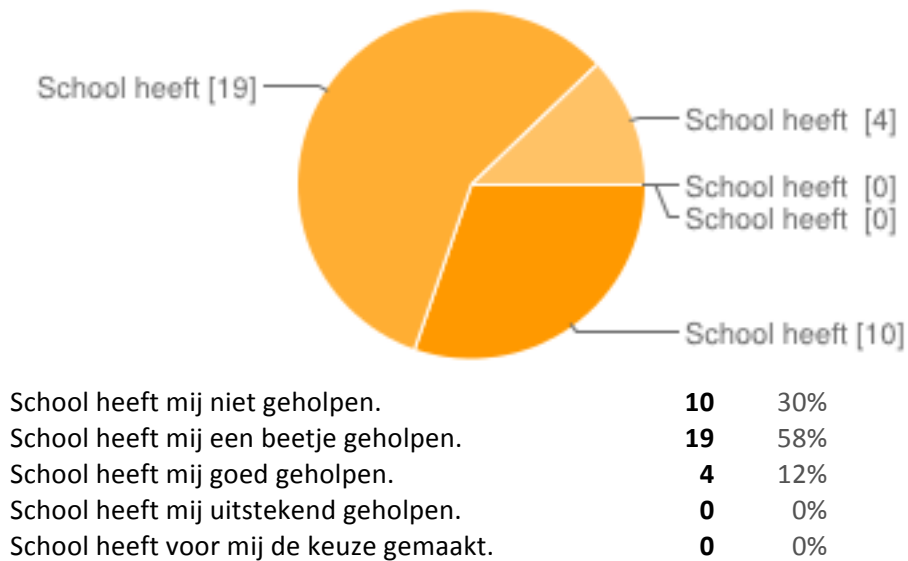
Deelvraag 1

Hoe wordt het huidige aanbod van LOB door de leerlingen ervaren?

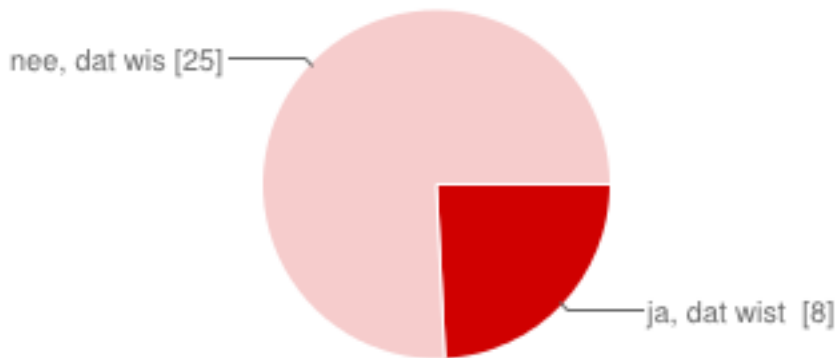
Heb jij je vervolgstudie al gekozen?

Helpt of heeft de school jou geholpen bij het kiezen van je studiekeuze?

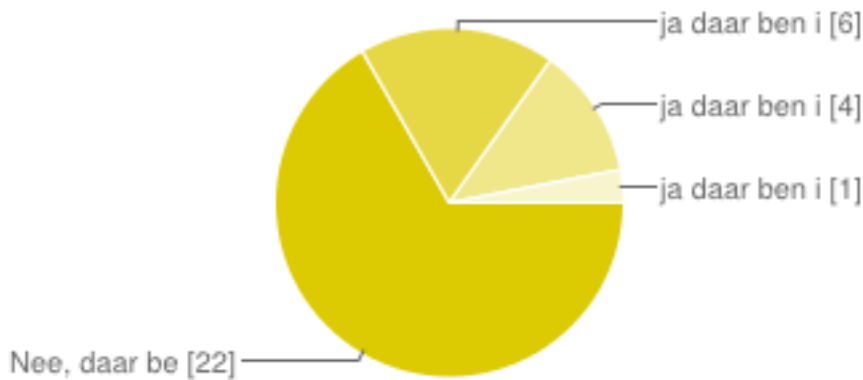

Wist jij dat school met behulp van LOB jou probeert te helpen om een keuze te maken?

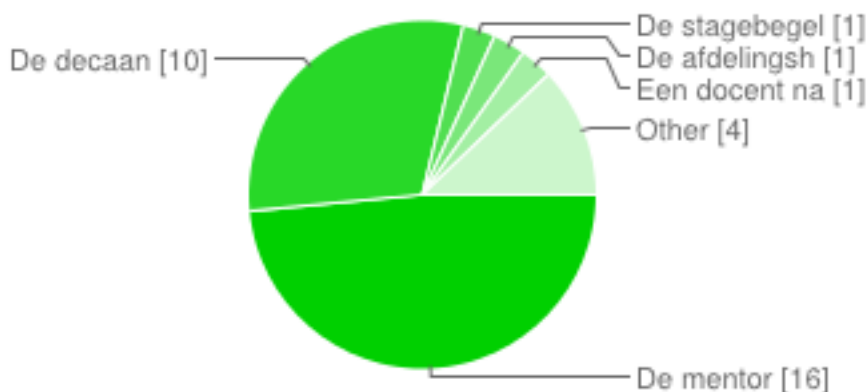
ja, dat wist ik	8	24%
nee, dat wist ik niet	25	76%

Ben je gedurende de opleiding bij de decaan geweest om een vraag te stellen over jou loopbaan?

Nee, daar ben ik nooit geweest.	22	67%
Ja daar ben ik 1 keer geweest	6	18%
Ja daar ben ik meer dan 2-5 keer geweest	4	12%
Ja daar ben ik meer dan 5 keer geweest	1	3%

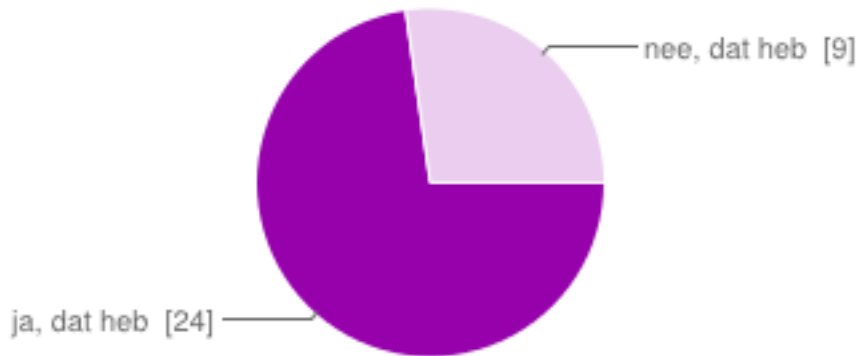
Wie vindt jij de persoon die jou zou moeten begeleiden bij het maken van een studiekeuze?

De mentor	16	48%
De decaan	10	30%

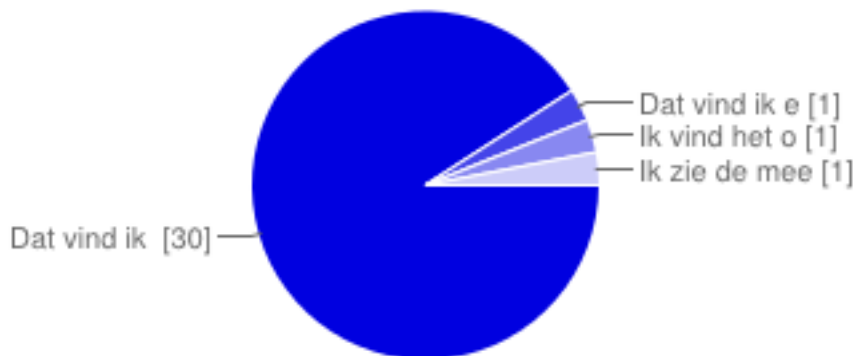
De stagebegeleider	1	3%
De afdelingshoofd	1	3%
Een docent naar keuze van de leerling	1	3%
Anders	4	12%

Heb je het gevoel dat je een studiekeuze kunt maken (of hebt gemaakt) gebaseerd op wat jij wilt?

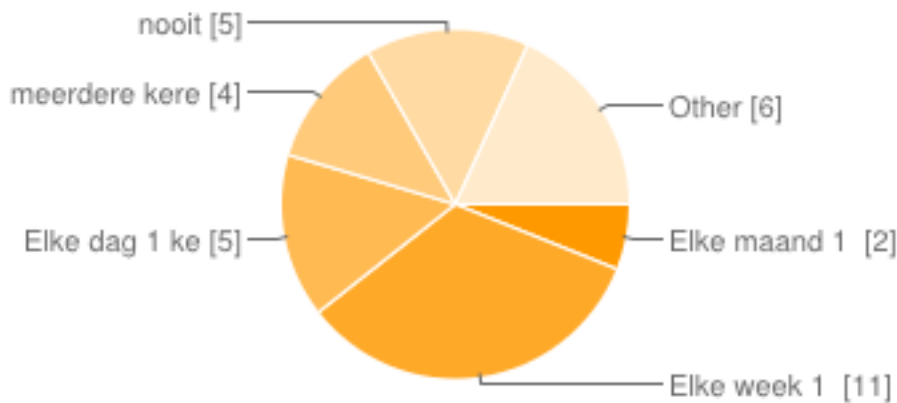
Ja, dat heb ik	24	73%
Nee, dat heb ik niet	9	27%

Vind jij het belangrijk om een juiste studiekeuze te maken?

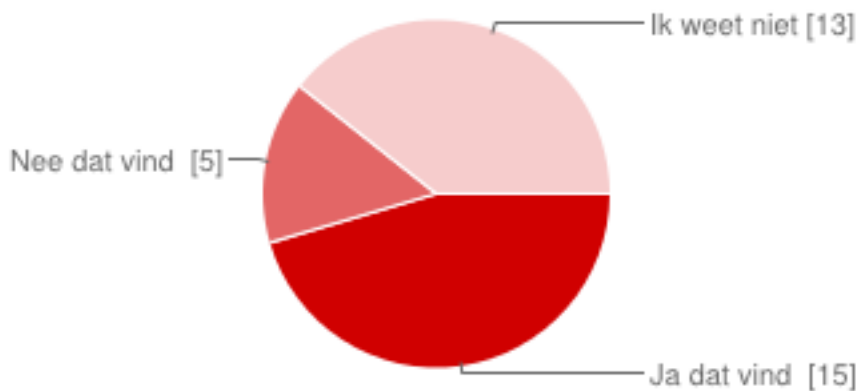
Dat vind ik belangrijk	30	91%
Dat vind ik een beetje belangrijk	1	3%
Ik vind het onbelangrijk	1	3%
Ik zie de meerwaarde maar wil er niet mee bezig zijn	1	3%

Ben jij in gedachten bezig met je studiekeuze of welk beroep je later wilt gaan doen? Zo ja hoe vaak?

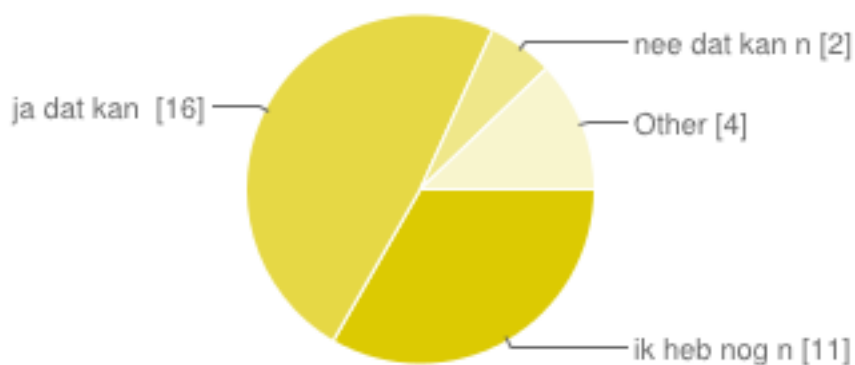
Elke maand 1 keer	2	6%
Elke week 1 keer	11	33%
Elke dag 1 keer	5	15%
meerdere keren per dag	4	12%
nooit	5	15%
Anders	6	18%

Vind jij het nuttig om te werken aan je zelfbeeld om zo te kunnen komen tot een studiekeuze?

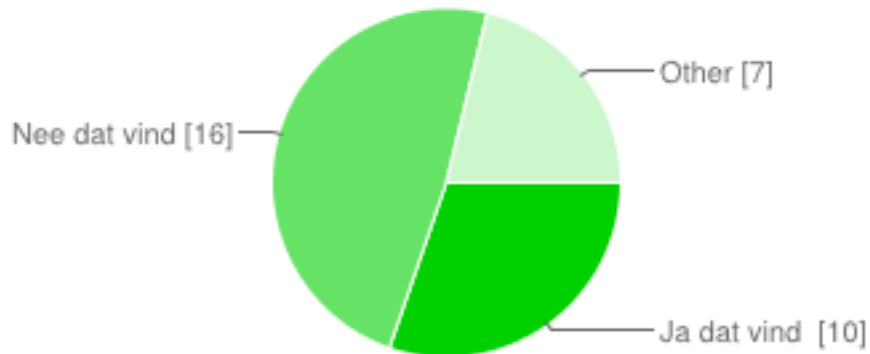
Ja dat vind ik nuttig	15	45%
Nee dat vind ik niet nuttig	5	15%
Ik weet niet	13	39%

Kan jij met al je vragen over je studiekeuze terecht op school?

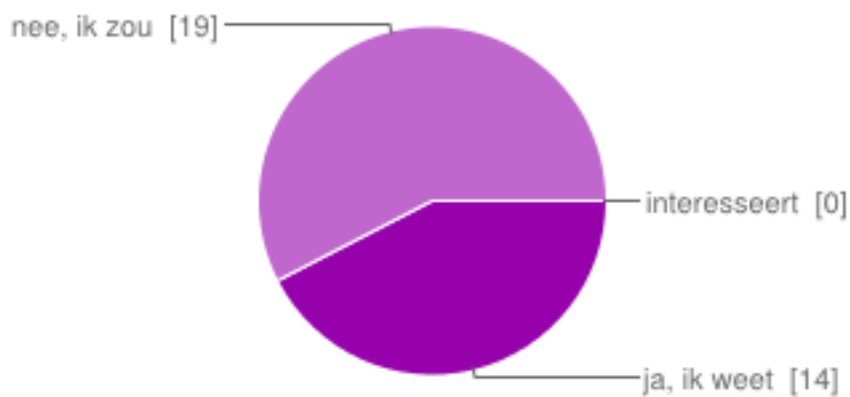
ik heb nog nooit een gerichte vraag gehad	11	33%
ja dat kan	16	48%
nee dat kan niet	2	6%
Anders	4	12%

Vind jij dat je voldoende informatie krijgt over inhouden van beroepen en bijbehorende studies?

Ja dat vind ik	10	30%
Nee dat vind ik niet	16	48%
Anders	7	21%

Vind jij dat je genoeg weet van de mogelijkheden bij het ROC?

ja, ik weet genoeg	14	42%
nee, ik zou wel meer willen weten	19	58%
interesseert me niet	0	0%

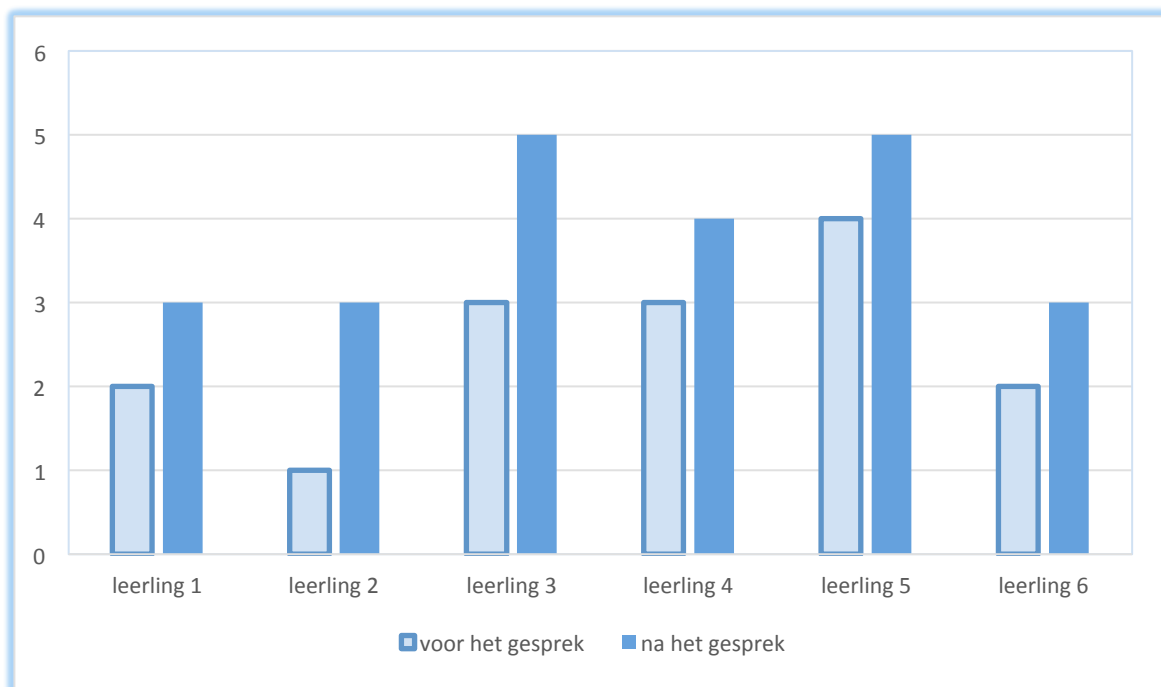
Deelvraag 2

Welke oplossingsgerichte technieken zijn toepasbaar om het LOB aan te bieden?

In de bijlagen vindt je de uitgeschreven gesprekken. Aan de hand van de reflectie schaalvraag (zie bijlage 3) geef ik de resultaten weer.

Leerlingen schaalvraag voor dialoog is te vinden in de bijlage 4, zes participanten hebben meegedaan.

De leerlingen hebben aan de hand van de schaalvraag aangegeven waar ze zelf denken te zitten met betrekking tot hun keuze.

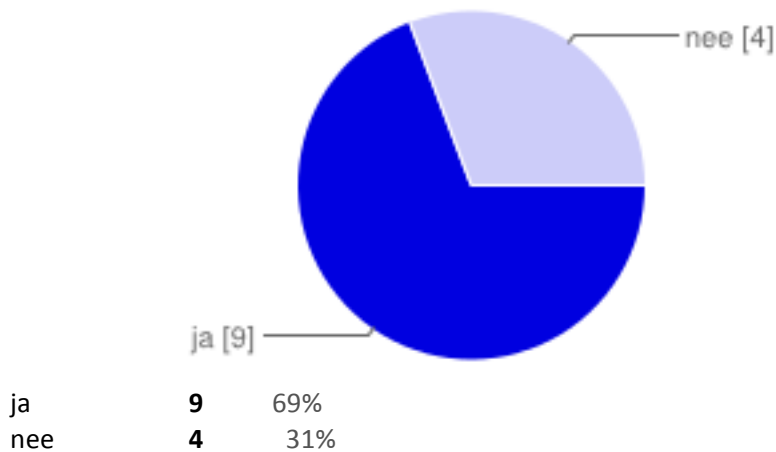
Deelvraag 3:

Hoe kan de leerling eigenaar worden van zijn loopbaankeuze?

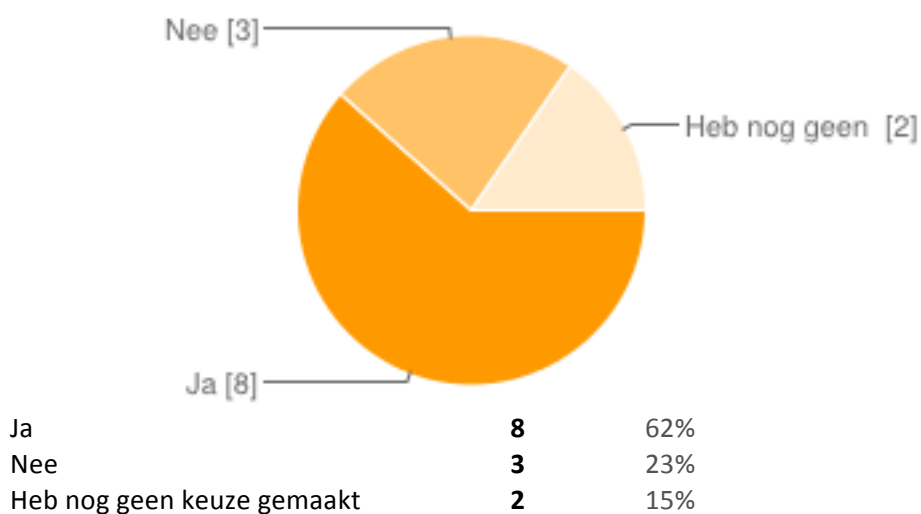
De uitslagen vergelijken tussen leerlingen met een oplossingsgericht coaching en leerlingen zonder een oplossingsgericht coaching. Daarom heb ik de enquête apart afgenomen voor de 6 participanten die hebben deelgenomen aan het oplossingsgerichte coaching door middel van een dialoog. Vanwege de te naderen vakantie/ examens hebben niet alle leerlingen gereageerd op het verzoek tot het invullen van de enquête. Zes participanten met oplossingsgerichte begeleiding en dertien participanten zonder begeleiding hebben gereageerd.

Uitslagen enquête 13 participanten zonder begeleiding.

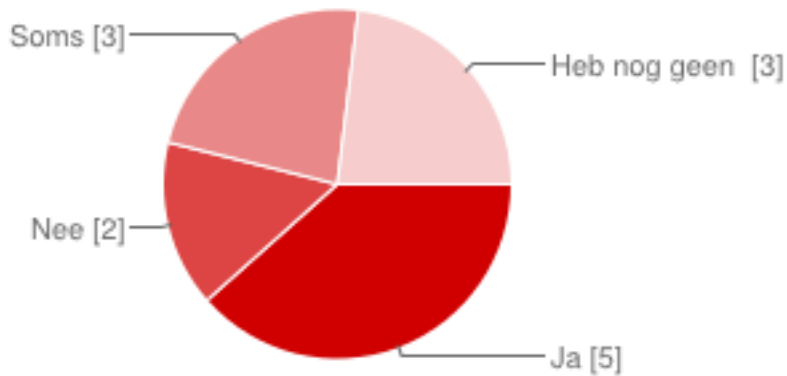
1) Ik heb mijn studie gekozen en heb mezelf ingeschreven.

2) Ik heb mijn studie keuze gemaakt en ik heb dit besproken met mensen die voor mij belangrijk zijn.

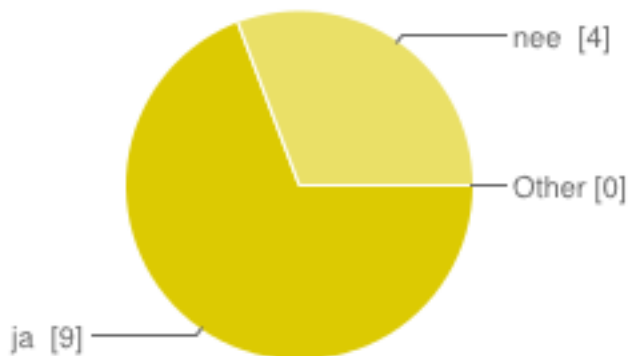

3) Ik krijg energie van het beseft dat ik een keuze heb gemaakt en heb zin in volgend schooljaar.

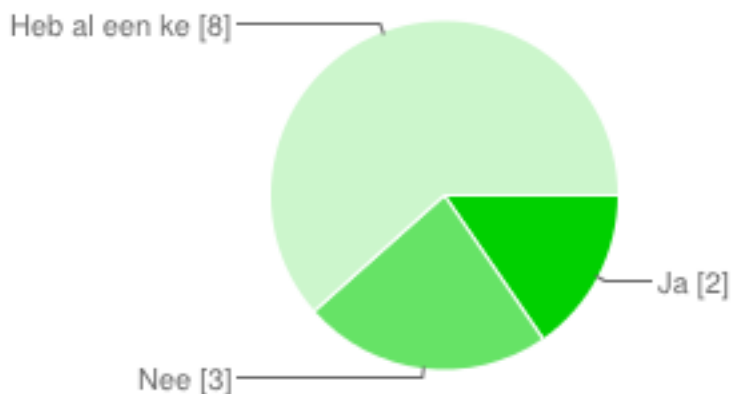
Ja	5	38%
Nee	2	15%
Soms	3	23%
Heb nog geen keuze gemaakt	3	23%

4) Ik heb verschillende mogelijkheden gekeken en hieruit maak ik mijn keuze of heb ik gekozen.

ja	9	
nee	4	31%
Other	0	0%

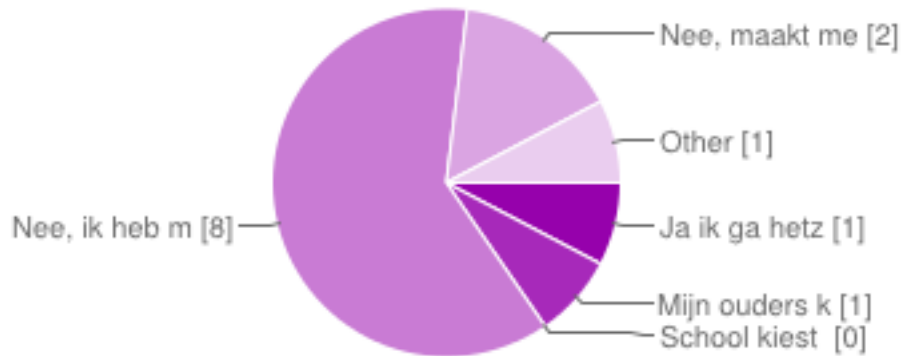
5) Ik weet echt niet wat ik wil gaan doen later, ik zou dit wel willen weten en ik ben bereid om hieraan te werken.

Ja	2	15%
Nee	3	23%

Heb al een keuze gemaakt, en ben tevreden over deze keuze **8** 62%

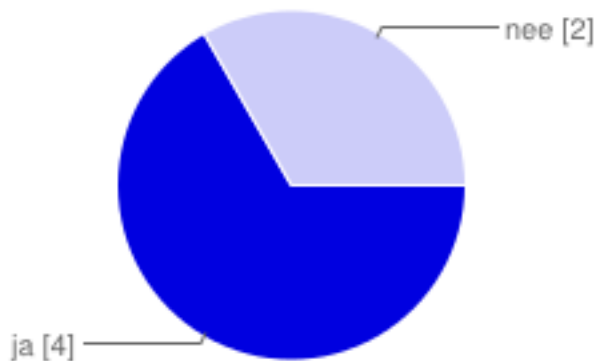
6) Maakt mij niet uit, laat mijn keuze wel bepalen door derden.

Ja ik ga hetzelfde doen als mijn vriend(in)	1	8%
Mijn ouders kiezen voor mij	1	8%
School kiest voor mij	0	0%
Nee, ik heb mijn eigen keuze gemaakt	8	62%
Nee, maakt me wel uit, maar weet het gewoon niet.	2	15%
Anders	1	8%

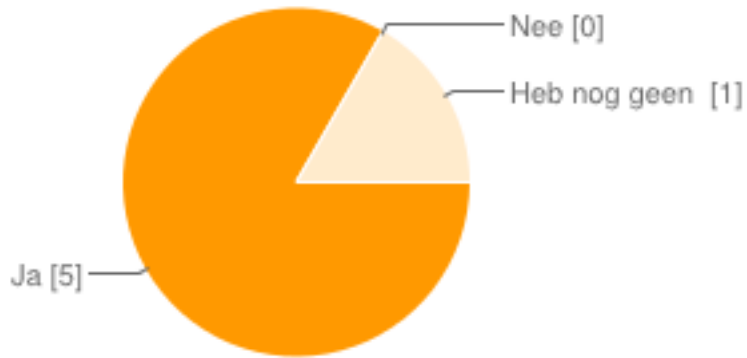
Uitslagen enquête 6 participanten met oplossingsgerichte coaching.

1) Ik heb mijn studie gekozen en heb mezelf ingeschreven.

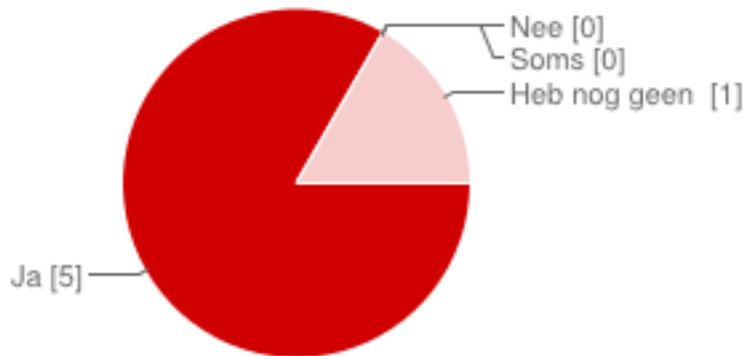
ja	4	67%
nee	2	33%

2) Ik heb mijn studie keuze gemaakt en ik heb dit besproken met mensen die voor mij belangrijk zijn.

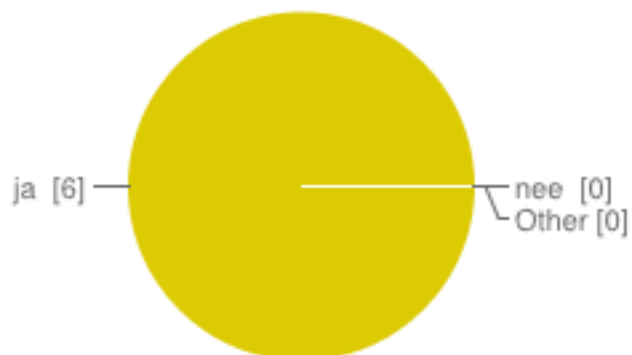
Ja	5	83%
Nee	0	0%
Heb nog geen keuze gemaakt	1	17%

3) Ik krijg energie van het besef dat ik een keuze heb gemaakt en heb zin in volgend schooljaar.

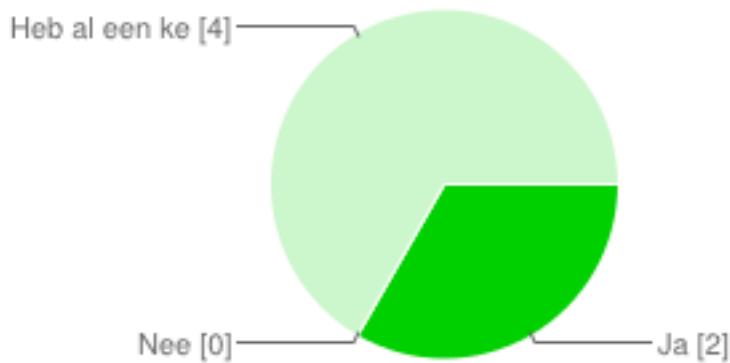
Ja	5	83%
Nee	0	0%
Soms	0	0%
Heb nog geen keuze gemaakt	1	17%

4) Ik heb verschillende mogelijkheden gekeken en hieruit maak ik mijn keuze of heb ik gekozen.

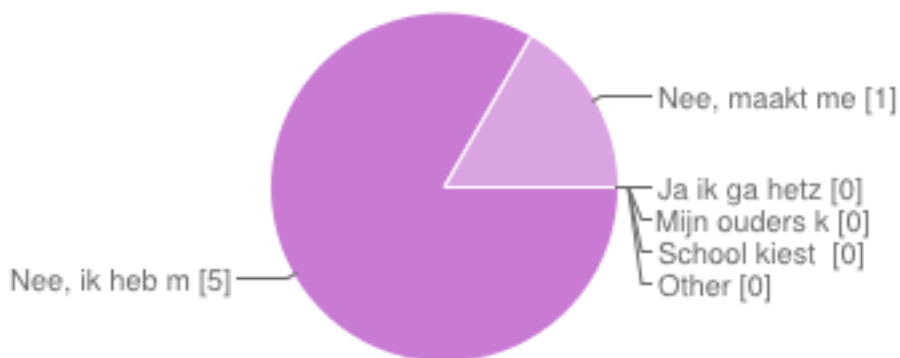
ja	6	100%
nee	0	0%
Other	0	0%

5) Ik weet echt niet wat ik wil gaan doen later, ik zou dit wel willen weten en ik ben bereid om hieraan te werken

Ja	2	33%
Nee	0	0%
Heb al een keuze gemaakt, en ben tevreden over deze keuze	4	67%

6) Maakt mij niet uit, laat mijn keuze wel bepalen door derden.

Ja ik ga hetzelfde doen als mijn vriend(in)	0	0%
Mijn ouders kiezen voor mij	0	0%
School kiest voor mij	0	0%
Nee, ik heb mijn eigen keuze gemaakt	5	83%
Nee, maakt me wel uit, maar weet het gewoon niet.	1	17%
Anders	0	0%

Vergelijk naast elkaar:

13 personen zonder oplossingsgericht dialoog - 6 personen met oplossingsgericht dialoog

vraag 1 ingeschreven 9 ja 4 nee – 4 ja 2 nee

vraag 2 keuze besproken 8 ja 3 nee 2 nog niet gekozen - 5 ja- 1 nog niet gekozen.

Vraag 3 energie van keuze 5 ja 2 nee 3 soms 3 nog niet gekozen 5 ja nee soms 1 nog niet gekozen

Vraag 4 mogelijkheden vergelijken

Vraag 5 weet niet, wil wel 2 ja 3 nee 8 keuze gemaakt - 2 ja 0 nee – 4 keuze gemaakt

Vraag 6 keuze door derde: 1 vriendin 1 ouders 0 school 8 eigen, 2 weet niet 1 anders -0 vriendin 0 ouders 0 school 5 eigen, 1 weet niet 0 anders

Tijdens het onderzoek merkte ik op dat elke mentor anders aankeek tegen zijn rol als LOB begeleider. Ik heb de mentoren dan ook gevraagd om een kort vragenlijstje in te vullen vanwege de eventuele meerwaarde en het advies, dat ik kan uitbrengen aan de hand van dit onderzoek of voor een eventueel vervolgonderzoek.

Kort weergegeven:

4 vierdejaars mentoren:

Document met daarop keuze van je mentor leerling registreert	3 x nee 1 x ja
Document met de actuele plaatsing opleiding naar keuze	3 x nee 1 x ja
Weet je wanneer een leerling is afgewezen.	3 x nee 1 x ja
Hoe begeleid je een leerling die niet weet wat hij wil of is afgewezen.	4 x gesprek met mentor / doorverwijzen decaan.

5 Conclusies & Aanbevelingen

in dit hoofdstuk worden de conclusies beschreven en worden er aanbevelingen gedaan voor het aanbieden van LOB bij het Maaswaal College. Het doel van dit onderzoek is, om de leerling vanuit zijn intrinsieke motivatie te laten kiezen.

Kaderen beginsituatie

52 % van de leerlingen heeft nog geen keuze gemaakt. Hier wordt veel over gesproken tijdens bijeenkomsten. Vaak geven LOB begeleiders negatieve opmerkingen over de leerlingen. Zo zeggen ze dat het de leerling niet interesseert en dat de leerlingen geen zin hebben om aan LOB te werken. Ook geven de begeleiders aan dat de leerlingen niet snappen hoe belangrijk het voor hun is. Wanneer ik mondeling vraag aan de leerlingen of zij willen werken aan hun zelfbeeld om zodoende tot een betere keuze te komen, is het antwoord nee. Wanneer ik echter dezelfde vraag stel in een anonieme enquête, geeft 91% aan dat zij hun toekomst belangrijk vinden. 76 % geeft aan dat zij niet weten dat LOB op school wordt aangeboden om te helpen ontdekken wat zij willen in de toekomst. 48% geeft aan dat de mentor degenen is die hun moet begeleiden. 5 % geeft aan dat zij het niet nuttig vinden om aan LOB te werken. 48% geeft aan dat school hun niet voldoende informatie geeft over beroepen en bijbehorende studies. 58% wil meer weten over de mogelijkheden bij het ROC.

Antwoord op de deelvraag 1: Hoe wordt het huidige aanbod van LOB door de leerlingen ervaren?

Het beeld dat de begeleiders hebben van hoe een leerling staat tegenover LOB verschilt van het beeld dat de leerling zelf heeft. De Leerling wil graag bezig zijn met zijn toekomst en is hierin gedachten ook mee bezig. De begeleiders moeten eerst zelf in LOB gaan geloven (Vloet, K.,2001) en vaker LOB doelgericht inzetten en bespreken met de leerling. LOB opdrachten worden wel uitgevoerd maar veelal niet benoemt. De leerling heeft duidelijkheid nodig. Voor de begeleiders is de taak weggelegd de balans te bewaren tussen LOB aanbieden als schoolvak en als groeiproces. Het bespreekbaar maken van LOB is van groot belang. De leerlingen hebben behoefte om te weten, dat ze bezig zijn met hun studiekeuze. Dit bevordert het bewustwordingsproces. Vertel leerlingen waarom ze stage lopen en opdrachten maken. Reflecteer en leer!

Antwoord op deelvraag 2: Welke oplossingsgerichte technieken zijn toepasbaar om het LOB aan te bieden?

De gesprekken waren kort en doeltreffend. Het weglaten van wat we niet weten en focussen op wat we wel weten en daarop voortborduren. De leerling zelf laten praten, denken en onderzoeken. Indien de leerling aangeeft het echt niet te weten, blijkt vaak dat de leerling het best wel weet en door extrinsieke motieven wordt belemmerd. De resultaten door middel van een oplossingsgerichte dialoog. De leerling geeft aan stappen te nemen in zijn groei

Om de communicatie met betrekking tot LOB begeleiding te verbeteren is er een gesprekskaart ontwikkeld (bijlage 2). Deze kaart is gebaseerd op de oplossingsgerichte aanpak van Insoo Kim Berg & Peter Szabó (2005) en het 6 fase keuzeprocess van O. Taborsky (1994)

Om de reflectie op de voortgang in het keuzeprocess in beeld te brengen is er een reflectiekaart ontwikkeld (Bijlage 3) deze kaart is op basis van de schaalvraag (Visser, C. F.,2009) en het 6 fase keuzeprocess van O. Taborsky (1994)

Wel moet rekening gehouden worden met de correlatie. Er is duidelijk een grotere groei zichtbaar bij de leerlingen die oplossingsgericht gecoacht zijn. De kans dat dit toeval is bestaat. Deze groei kan ook veroorzaakt zijn door een derde, onbekende factor. Bijvoorbeeld een spontane ontwikkeling.

Antwoord op deelvraag 3: Hoe kan de leerling eigenaar worden van zijn loopbaankeuze?

Door de uitslagen van de enquête te vergelijken van de 6 participanten die hebben deelgenomen aan het oplossingsgerichte dialoog en de 13 participanten die geen oplossingsgerichte coaching hebben gehad. Met oplossingsgerichte coaching zegt nog 15% geen keuze te hebben gemaakt. Zonder oplossingsgerichte coaching: zegt nog 38% geen keuze te hebben gemaakt.

Door middel van de oplossingsgerichte coaching wordt de keuze meer van de leerling zelf. Uit het onderzoek blijkt, dat degene die hebben gekozen, zich meer bewust zijn van wat ze zelf willen. 83% geeft aan dat ze zelf de keuze hebben gemaakt. Ze zijn eigenaar van hun keuze. Wat ook zichtbaar werd is, dat hoewel een van de oplossingsgerichte leerling nog geen keuze had gemaakt, deze duidelijk aangaf dat hij zelf de keuze wil maken en zich niet zal laten leiden door derden. Volgens eerder onderzoek gedaan door het ministerie van onderwijs over vroegtijdig schoolverlaters komt naar voren dat er vele schoolverlaters uitvallen op basis van motivatie. Bij het MBO wordt veel geld en tijd geïnvesteerd om de intake van de nieuwe leerling zo waterdicht mogelijk te krijgen. Uit persoonlijke ervaring weet ik, dat dit heel moeilijk is. De overheid heeft ervoor gezorgd dat tegenwoordig elke leerling een doorstroom formulier meekrijgt van het VMBO om dit doorstroom gesprek meer handvatten te geven. Door met dit formulier in de praktijk te werken, zie je ook meteen de kloof tussen het VMBO en het MBO. Het VMBO wil een leerling niet "tekort" doen en zijn kansen op een nieuwe start ontnemen. Wordt het formulier dan wel op de juiste manier gebruikt? Dit kan een interessant onderwerp zijn voor verder onderzoek. De verbinding tussen het VMBO en het MBO.

In hoofdstuk 4 heb ik beschreven, dat ik tijdens de uitvoering van dit onderzoek bemerkte, dat de manier van handelen per begeleider veel verschilt. Of dit daadwerkelijk zo is vergt nog verder onderzoek. Mijn advies aan het Maaswaal college is, om de rol van LOB begeleider bespreekbaar te maken in een plano. Wat doet de mentor, wat kan de mentor betekenen voor zijn leerlingen, wat doet de decaan en wat kan zij hierin betekenen. Ook een cursus oplossingsgericht werken zal veel positieve krachten brengen en de organisatie doen leven.

Nawoord

Voor mijn persoonlijke ontwikkeling, is het schrijven van dit onderzoek zeer leerzaam geweest. Mijn doorzettingsvermogen is goed aangesproken. Dankzij de hulp van mijn critical friends: Marco Limpens, Ezra van der Lugt en Nova van Schijndel en ook dankzij mijn studiebegeleidster M. Haasen is dit het resultaat geworden. Mijn belangrijkste advies aan iedereen is: Denk aan je tijd! Data verzamelen kost tijd! Data begrijpen en analyseren kost nog meer tijd! Mijn allerbelangrijkste advies is: Weet waar je naar toe wil!

Literatuurlijst

- Berg, K.I. en Szabó, P. (2013). *Oplossingsgericht coachen*, Schouten & Nelissen
- Breed, A., Kooreman, A. (1996). *Psychologie in arbeid en loopbaan*. Swets & Zeitlinger publishers
- Cauffman L. en Dijk, D.J. van (2009). *Handboek oplossingsgericht werken in het onderwijs*. Boom lemma uitgever
- Claasen, W., de Bruine, E., Schuman, H. Siemons, H & van Velthooven, B.(2009). *Inclusief bekwaam, generiek competentieprofiel inclusief onderwijs*. Garant
- Covey, S.R. (2005) *De zeven stappen van effectief leiderschap*. Business Contact
- Creemers, B.P.M. (2010). *Professionalisering van de leraar, editie III*. Garant
- Crone, E. (2008). *Het puberende brein: Over de ontwikkeling van de hersenen in de unieke periode van de adolescentie*. Amsterdam: Uitgeverij Bert Bakker
- Csikszentmihalyi, M. *De weg naar flow (1999)*, uitgeverij Boom.
- Fullan, M. & Beek, M. *Basischool Management* J rg 21, Nr . 2, oktober 2007
- Furman, B. & Ahola, T. (2009) *Reteeaming. Oplossingsgericht werken als veranderstrategie*. Meppel
- Frits Harinck (2006), *Basisprincipes praktijkonderzoek*, Antwerpen – Apeldoorn, Garant
- Hersey, P., & Blanchard, K. H. (1988). *Management of organizational behavior: Utilizing human resources* Prentice-Hall International.
- Holland, J.L., *Making vocational choices: A Theory of vocational Personalities and Workenvironments*, tweede druk, Psychological Assessment Resources Inc., Odessa, Florida, 1992
- Isaacs, W.N. (1993). Taking flight: Dialogue, collective thinking, and organizational learning. *Organizational Dynamics*, 22(2), 24-39.
- Kloosterboer, P. P. (2005). *Voor de verandering: Over leidinggeven aan organisatieverandering*. Den Haag: Academic Service.
- Korthagen, F. & Lagerwerf, B. (2008). *Leren van binnenuit* Boom lemma uitgever
- Korthagen, F. & Lagerwerf, B. (2008). *De sleutel voor onderwijsverbetering: Coachen op kwaliteiten en talenten*. Garant
- Lange, R. D., Schuman, J. & Montesano Montessori, N. (2011). *Praktijkgericht onderzoek voor reflectieve professionals*: Apeldoorn: Garant.
- Lingsma, M. en Scholten, M. (2001). *Coachen op competentie ontwikkeling*. Boom lemma uitgever
- Marzano, R.J. (2003). *What works in schools, Translating Research into Action*. Boom lemma uitgever
- Nistelrooij, A. van (2008) *Voorbij verandermanagement*. Garant.
- Ofman, D. (1992). *Leiderschap en kernkwaliteiten*. Garant.
- Oomen, A. en Luken, T. en Schoonhoven van, R. en Leenheer, P. en Baijens, M. (2013) *LOB in het voortgezet onderwijs en mbo: beleid, professionaliteit en paradigma's*. Kluwer Alphen aan den Rijn
- Parsons, F., *Choosing a vocation*, New York, 1909 (herdruk 1967)
- Plank, D.N. en Sykes, G. (2003). *Choosing Choice, School Choice in International Perspective*. Teachers college press.
- Ponte, P. (2006). *Onderwijs van eigen makelij: procesboek actieonderzoek in scholen en opleidingen* (3de druk). Baarn: Nelissen
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55, 68–78.

- De Shazer, S., & Dolan, Y. (2009). *Oplossingsgerichte therapie in de praktijk. Wonderen die werken.* Amsterdam: Hogrefe.
- Sinek, S. (2011). *Start with why.* London: Penguin Books.
- Spijkerman, R., e.a., Alphen aan den Rijn, Samson, 1994
- Spijkerman, R., Gottfredson revisited, in: *Levenslijnen*, redactie Verbeek, J., Willems, G., Leuven, Garant, 1997.
- Spijkerman, R.M.H. (2001) *Spiegel voor begeleiders over leven en loopbaan*: Apeldoorn: Garant
- Spijkerman, R.M.H. en Admiraal, D.(2000) *Management van mogelijkheden*: Alphen aan den Rijn
- Taborsky, O., *Het keuzeproces nader bezien*, in: *Handboek studie- en beroepsbegeleiding*, redactie Teggelaar, J. (2010) 'Oplossingsgericht werken met leerlingen'. Amsterdam; Nelissen
- Vandenberghe, R en Van den Berg, R. (1999). *Succesvol leidinggeven aan onderwijsinnovaties: investeren in mensen.* 's-Hertogenbosch: KBC Groep
- Visser, C. F. & Schlundt Bodien G. (2010) *Doen wat werkt.* Culemborg; van Duuren Management
- www.lob-vo.nl platform voor het loopbaan oriëntatie en begeleiding
- www.plvi.nl platform voor het intersectoraal vmbo
- <http://www.laks.nl> uploads/pdf/Publicaties/eindrapport
- <http://www.rijksoverheid.nl> nieuws/2013/01/15/meer-jongeren-met-diploma-van-school.html

Bijlage 1

Dialogo voorbereiding op basis van de tools en de technieken van Insoo Kim Berg & Peter Szabó. Gebruik onderstaande regels als houvast ten behoeve van het oplossingsgericht coachen tijdens de dialoog.

- Gebruik geen maar tijdens de dialoog.
- Zorg dat je tijdens het dialoog leeg bent. Laat je eigen referentie kader los. Het moet uit de leerling komen.
- Stel geen waarom vragen. Stel hoe (komt dat) vragen. Daarmee gaat het meteen over de oplossing.
- Complimenten geven, dit zal de leerling tot veranderen aanzetten.
- Zoek wat de leerling belangrijk vind. De leerling is eerder geneigd zijn eigen keuze te maken op grond van wat hij belangrijk vind en niet op basis van ideeën van jou.
- Schep duidelijkheid over het waarom van het dialoog. Dit is ook van belang voor het verwachtingspatroon van de leerling. Bijvoorbeeld: Wat verwacht jij van deze bijeenkomst? Wat moet er gebeuren, zodat jij kunt zeggen, dat je komst de moeite waard is geweest?
- Zet de schaalvraag in. Hoever ben jij met betrekking tot je keuze in een schaal van 1 tot 10, waarbij 1 is "ik weet het echt nog niet" en 10 is "ik heb mijn studiekeuze gemaakt"?
- Stel dat een leerling vast zit in het niet willen. Hij geeft bijvoorbeeld aan: "Ik wil dit niet...". Buig het dan om door te vragen naar wat hij wel zou willen. Vraag bijvoorbeeld: Welke onderdelen of punten zijn voor jou belangrijk, bij het vinden van een passende opleiding?
- Geef de leerling af en toe een steuntje in de rug. Een leerling heeft zo nu en dan een bevestiging nodig, dat hij het goed doet.
- Stel dat een leerling aan het einde van het gesprek aangeeft, dat hij nog steeds niet weet wat hij wil en dat de bijeenkomst niets heeft geholpen. Geef dan aan dat de situatie er ook niet slechter op geworden is. "Je bent er in ieder geval weer mee bezig geweest; vaak ben je aan het einde van een zoektocht even de weg kwijt, voordat je de oplossing vind".
- Zet aan het einde van de dialoog nogmaals de schaalvraag in.
- Gebruik ter ondersteuning het Competentie-formulier-beroepshouding als eventuele ondersteuning (zie achterin). In dit competentie formulier is de groei in beeld gebracht, dit word samen met de leerling ingevuld.

Bijlage 2

Het model voor het loopbaangesprek van Reynaert, W.M., en Spijkerman, R.H.M. omgebogen naar een oplossingsgerichte dialoog van Insoo Kim berg en Peter Szabó. Dit model is genaamd:

Oplossingsgericht loopbaan dialoog.

Opening van de dialoog.

- Jij: *Fijn dat je er bent. Je hebt aangegeven dat je echt niet weet wat je wilt. Vandaag gaan we kijken naar wat je wel al weet, afgesproken?*
- Jij: *Je bent bezig met je studiekeuze, vertel eens, waar ben je mee bezig? Waar denk je aan? (fase onderzoeken, hoever de leerling is in zijn zoektocht/ keuzeprocess).*
- Hij: *Ik weet het niet.*
- Jij: *Geef een voorbeeld: Ben je al naar een open dag geweest? Hoe kwam het dat je daar heen ging? Heb je al op internet gekeken? Waar kijk je dan naar? Hoe komt het, dat je daar naar kijkt?*
- Andere mogelijkheden zijn: Praat je met je vrienden over een eventuele vervolgschool? Wat vertel jij dan, wat denk je als de andere al weten waar ze heen gaan?*
- Hij:
- Jij: *Ik zie dat je al heel wat hebt geprobeerd. Je bent aan het onderzoeken. Hoe helpt dat om te bereiken wat je wilt? Kun je dat nog meer doen? Wat is het kleinste denkbare, dat je al doet? Met wie praat je over je studiekeuze? Wat vind je daaraan belangrijk? Wat vind je fijn aan zo'n gesprek? Hoe zou het gesprek nog waardevoller zijn voor jou?*

Let er steeds op, dat je de antwoorden van de leerling zo terug weet te formuleren, dat ze waardevol worden en positief. Je bent nu zover in het dialoog dat je een beeld hebt van het individu en dat de leerling voelt dat het zijn keuzeprocess is. De sfeer is positief te noemen. We gaan nu over op de volgende fase.

Constructieve fase.

- Jij: *Als voorbereiding op dit gesprek heb je op school een aantal opdrachten gemaakt. Noem één opdracht, die je interessant vond? Hoe kwam dat? Waar bleek dat uit? Op welke uitkomsten ben je trots? Hoe komt dat? Wat vind jij dat dit zegt over jou?*

Vergeet niet om op tijd te complimenteren:

We zijn al heel ver gekomen vandaag, dat komt door jou, je doet het heel goed!

Pak het competentieformulier erbij. Benadruk de positieve punten. Dit hoeven niet de hoogste scores te zijn, de groei is belangrijk. Laat zien dat de leerling groeit en dat hij steeds dichterbij zijn keuze komt. Ook al is dat nu misschien nog niet zichtbaar voor hem. Vertrouwen van jou geeft mogelijkheid tot zelfvertrouwen. Zelfvertrouwen geeft hem de mogelijkheid, om te durven kiezen voor zijn toekomst.

Bijlage 3

Reflectieformulier op de dialoog.

Schaalvraag:

Voordat we dit gesprek hadden heb ik je gevraagd waar jij zit in je keuze met betrekking tot je vervolgopleiding? Waar zou je jezelf nu inschalen van 0 tot 10?

Het antwoord van de leerling kan vertaald worden in een score op basis van het onderstaand scorekaart.

Scorekaart:

- 0 Ik weet niet wat ik wil en ik wil hier ook niet over nadenken.
- 1 Ik weet dat ik een studiekeuze moet gaan maken, maar ik wil er nog niets aan doen (Fase 1; Tarborsky, O., 1994).
- 2 Ik weet dat ik moet gaan kiezen, ik weet alleen nog niet hoe en wat. Ik accepteer dat ik hiervoor dingen moet ondernemen (Fase 2; Tarborsky, O., 1994).
- 3.
4. Ik ben aan het onderzoeken uit welke verschillende studie mogelijkheden ik moet kiezen (Fase 3; Tarborsky, O., 1994).
- 5.
6. Ik ben mijn verschillende keuzes aan het vergelijken (Fase 4; Tarborsky, O., 1994).
- 7.
8. Ik heb mijn studie gekozen (Fase 5; Tarborsky, O., 1994).
- 9.
10. Ik ben mijn keuze definitief aan het maken, door mezelf in te schrijven aan de opleiding... (Fase 6; Tarborsky, O., 1994).

Reflectie:

Oké, je gaf voorafgaand aan dit gesprek aan, dat je bij ... (vermeld hier de eerste score) zat en nu geef je aan dat je bij ... (vermeld hier de score aan het eind van de dialoog). Dat is heel goed. Waar blijkt dat uit? Wat doet dat met je?

Bijlage 4

Uitwerking van de interviews

Dialogo participant 1

B = Begeleider

P = Participant

- B *Fijn dat je er bent. We gaan vandaag samen in gesprek, om te onderzoeken hoe het is met je studiekeuze. Je hebt aangegeven dat je echt niet weet wat je wilt. Vandaag gaan we kijken naar wat je wel al weet. Weten wat je niet wil is al erg prettig. Afgesproken?*
- P *Zal wel, weet het toch niet.*
- B *Uiteindelijk wil je wel kiezen, toch?*
- P *Zal wel moeten, het schooljaar is bijna voorbij.*
- B *We doen het samen. Ik bedoel daarmee te zeggen: jij gaat bij je zelf te raden en ik probeer je te laten inzien wat je al weet.*
- P *Jaja (participant kijkt op zijn horloge en vraagt: hoelang duurt dit?)*
- B *Antwoord met vrolijke stem: Zolang jij wilt, dit is geen verplichting, je bent ook zelf hierheen gekomen. Niemand heeft jou verplicht om op deze afspraak te komen. Toen ik in de les vroeg wie dit gesprek wilde hebben, heb jij ervoor gekozen nietwaar? Hoe kwam het dat je die keuze maakte?*
- P *Omdat ik niet weet wat ik wil.*
- B *Dus, je zou het wel graag willen weten?*
- P *Ja.*
- B *Ben je bereid om te kijken, hoe we dat kunnen gaan doen?*
- B *Ja.*
- P *Wat zou er voor jou veranderd zijn, als jij na dit gesprek weggaat met een tevreden gevoel?*
- P *Dat ik weet wat ik kan.*
- B *Dus je vindt het belangrijk om iets te doen waar je goed in bent?*
- P *Uh ja.*
- B *Wat heb je allemaal al ondernomen om meer te weten te komen over je mogelijkheden?*
- P *Ben met ons pap naar het ROC Nijmegen geweest.*
- B *Oh fijn, fijn dat je vader met je mee is gegaan. Vind je het belangrijk wat hij van de school vindt?*
- P *Natuurlijk vind ik dat belangrijk.*
- B *Wat vond je het allerleukst/interessantst op het ROC?*
- P *Weet niet.*
- B *Denk eens terug, waar ben je het langst blijven kijken?*
- P *Weet niet.*
- B *Vertel eens, hoe de open dag eruit zag, hoe ben je rondgelopen? Wat heb je gezien?*
- P *Hele grote ingang, daar kon je naar verschillende afdelingen.*
- B *Welke heb je als eerste gedaan?*
- P *Weet ik niet meer.*
- B *Goed! Het is in ieder geval goed dat je geweest bent. Ik weet nog niet goed of je het als prettig hebt ervaren. Kun je me daar iets over vertellen?*
- P *Leek me wel een leuke school.*
- B *Wat vind jij belangrijker, de school of de studierichting?*
- P *Ons pap zegt, dat ik maar gewoon naar het ROC moet gaan; de richting maakt niet veel uit.*
- B *En wat vind jij daar van?*
- P *Ik wil gewoon iets met mijn handen doen, daar ben ik goed in.*
- B *Heb je dat gezegd tegen je vader?*

- P *Nee.*
- B *Wat zou je daar aan kunnen doen, er van uitgaand, dat jou vader wil wat jij wilt?*
- P *Weet ik veel ... Stilte ... Aan pa vragen of hij mee gaat kijken naar een opleiding waar ik met mijn handen kan werken.*
- B *Is dat wat je wilt?*
- P *Ja, denk het wel.*
- B *Nou, dat vind ik een hele stap. We hebben nu een hoop weggestreept, wat het niet gaat worden. Tevens hebben we een goede richting om verder te onderzoeken.*
- P *Ja, dat vind ik ook.*
- B *Kom jij naar me terug als je me nodig hebt?*

Dialoog participant 2

B = Begeleider

P = Participant

- B *Fijn dat je er bent. We gaan vandaag samen in gesprek om te onderzoeken hoe het is met je studiekeuze. Je hebt aangegeven dat je echt niet weet wat je wilt. Vandaag gaan we kijken naar wat je wel al weet. Het weten wat je niet wil is al erg prettig. Afgesproken?*
- P *Ja is goed.*
- B *Hoe zou jij uit dit gesprek weg willen gaan.*
- P *Weten wat ik wil haha.*
- B *Hoe komt het, dat je dat niet weet?*
- P *Weet ik niet, er is zoveel wat ik best leuk vind.*
- B *Zo, wat goed, dat je een brede interesse hebt.*
- P *Ja, maar zo weet je nooit of je het juiste kiest.*
- B *Nog even over wat je net aangaf, dat er zoveel is dat je leuk vind. Dat houden we even vast.*
- B *Met wie praat je over je studiekeuze?*
- P *Mijn ouders en vriendinnen.*
- B *Dus, je vind het belangrijk wat zij ervan vinden?*
- B *Wat heb je allemaal al ondernomen om te komen tot een keuze?*
- P *Op het internet gezocht, bij de decaan geweest en op open dagen geweest. Ik heb ook opdrachten op school uitgevoerd. Het is nu zoveel, dat ik het helemaal niet meer weet.*
- B *Je hebt jezelf goed geholpen door veel te onderzoeken. Nu is het misschien nog warrig voor je. Vaak is dit de laatste stap in een proces en valt straks alles op zijn plek.*
- B *Wat zou voor jou kunnen helpen om makkelijker een keuze te maken?*
- P *Misschien een lijstje maken, met alles wat ik leuk vind en dan alle plus punten opschrijven. En dan gaan kijken welke school het leukste is?*
- B *Lijkt me een heel goed plan, heel veel succes. Ik vind het echt super knap, hoe je dat zelf hebt bedacht.*

Dialogo participant 3

B = Begeleider

P = Participant

- B *Fijn dat je er bent. We gaan vandaag samen in gesprek om te onderzoeken hoe het gaat met je studiekeuze. Je hebt aangegeven dat je echt niet weet wat je wilt. Vandaag gaan we kijken naar wat je wel al weet. Zo kunnen we kijken of we tot een richting kunnen komen. Lijkt je dat wat?*
- P *Ja, maar ik weet niet.*
- B *Probeer eens te kijken naar wat je wel weet of wat je al hebt ondernomen om tot een keuze te kunnen komen.*
- P *Ik ben bij de open dag geweest en ik heb op het internet gekeken.*
- B *Dat is al heel veel. Je wilt dus wel een keuze maken.*
- P *Ja. Dat zal wel moeten toch?*
- B *Ja, inderdaad. Hoe voelt dat voor jou?*
- P *Vervelend, omdat ik het echt niet weet.*
- B *Eh (beetje lachen) wat hadden we afgesproken te kijken naar wat je wel al weet?*
- P *O ja, ik vind het moeilijk.*
- B *Even een stapje terug, je hebt op het internet gekeken. Waar kijk je dan naar?*
- P *Beetje klikken door de pagina's.*
- B *Als je terug gaat in je gedachten hoe die site eruit ziet. Waar blijft je dan het langste hangen.*
- P *Weet niet....*
- B *Stilte ... (weet niet bewust negeren)*
- P *Bij het praktijkgedeelte van de verzorging. Maar, ik wil heel graag op niveau 3 instromen. Ik moet bijna altijd op niveau 2 instromen terwijl ik kader heb.*
- B *Dat heb je goed onderzocht. En de informatie, die je gevonden hebt klopt. Het is namelijk zo dat een beroep begint bij vakkennis en die krijg je in niveau 2. Niveau 3 geeft de verdieping. Ik vind het erg positief, dat je niet onder je niveau wil werken.*
- B *Als je begrijpt wat ik je net heb uitgelegd en je laat die niveaus los kan je dan weer verder met je zoektocht naar een geschikte opleiding?*
- P *Ja, dat denk ik wel.*
- B *Succes en laat maar weten als je vastloopt in je keuze proces.*

Dialogo participant 4

B = Begeleider

P = Participant

B *Fijn dat je er bent, we gaan vandaag samen in gesprek om te onderzoeken hoe het is met je studiekeuze. Je hebt aangegeven dat je echt niet weet wat je wilt. Vandaag gaan we kijken naar wat je wel al weet. Zo kunnen we kijken of we tot een richting kunnen komen. Lijkt je dat wat?*

P *Nou, ik weet wel wat ik wil, hoor.*

B *Nou, dat is super. Wat wil je dan?*

P *Ik wil een eigen bedrijf.*

B *Hoe zie jij een eigen bedrijf?*

P *Nou gewoon, doen waar ik zin in heb en wanneer ik dat wil.*

B *Droom eens even met mij mee. Morgen wordt je wakker en zijn we tien jaar verder. Jij hebt je eigen bedrijf. Hoe ziet jouw bedrijf eruit? Hoeveel mensen zijn er aan het werk? Welk product verkoop je? Welke kleuren zie je? Denk maar even na.*

P *Wat ik verkoop weet ik nog niet, maar het zijn spullen die heel populair zijn. We hebben het druk. Het is allemaal heel vrolijk.*

B *Je vind een goede werksfeer, vrijheid en afwisseling in je werk erg belangrijk?*

P *Daarom, ik weet wat ik wil, ik wil alleen niet meer naar school.*

B *Wat denk jij nodig te hebben, voordat je kunt beginnen met je eigen bedrijf?*

P *Geld.*

B *Wat nog meer?*

P *Weet ik niet, ik zie wel.*

B *Je zei geld. Dat is heel goed. Hoe zou je aan het geld kunnen komen en wat heb je daarvoor nodig.*

P *De bank.*

B *Klopt en wat wil de bank van jou zien.*

P *Mijn idee.*

B *Wat staat er in zo'n plan en hoe zou je aan die informatie kunnen komen.*

P *Misschien op school, ... maar ik weet echt niet welke opleiding dan, want ik vind alles stom.*

B *Wat maakt een opleiding voor jou stom.*

P *Nou gewoon stom.*

B *Neem eens een voorbeeld. Welke opleiding en ga eens online. Schrijf voor mij 5 punten op wat je leuk vind aan die opleiding.*

P *Oké.*

3 dagen later.

B *Waar waren we gebleven?*

B *O ja, jij zou kijken welke opleiding past bij jou.*

P *Nee, ik zou 5 punten opschrijven.*

B *Prima, laat maar zien wat je hebt gevonden*

B *Mooi! Hard gewerkt! Wat viel jou op?*

P *Nou, dat je leert hoe je een bedrijf begint.*

B *Toen je dat las, wat voelde je toen?*

P *Ik werd er wel blij van.*

B *Nou, dan ga er maar eens goed over nadenken en mensen in je omgeving vertellen wat je zelf hebt ontdekt.*

Dialogo participant 5

B = Begeleider

P = Participant

- B *Fijn dat je er bent. We gaan vandaag samen in gesprek om te onderzoeken, hoe het is met je studiekeuze. Je hebt aangegeven dat je echt niet weet wat je wilt. Vandaag gaan we kijken naar wat je wel al weet. Zo kunnen we kijken of we toch tot een richting kunnen komen. Lijkt je dat wat?*
- P *Prima.*
- B *In de voorbereiding op dit gesprek, heb je een aantal opdrachten gemaakt. Op welke opdracht ben je het meeste trots?*
- P *Op mijn beroepen mood board.*
- B *Hoe komt dat?*
- P *Omdat ik toen zag wat ik leuk vind en waar ik goed in ben.*
- B *Dus, je vind het belangrijk om iets te doen waar je goed in bent?*
- B *Je bent creatief. Waar ben je nog meer goed in?*
- P *Weet ik niet.*
- B *Wat zie je op je mood board?*
- P *Bakken.*
- P *Maar, ik wil geen bakker worden.*
- B *Wat maakt voor jou, dat je geen bakker wilt worden?*
- P *Ik wil niet zo vroeg beginnen. Ik ben echt geen ochtend mens.*
- B *Wil je broodbakker worden dan?*
- P *Nee, taarten en gebak, dat lijkt mij het leukst. Brood is een bijzaak.*
- B *Heb jij weleens gehoord van een patisserie?*
- P *Nee.*
- B *Zou jij voor jezelf eens op internet twee woorden willen onderzoeken?*
- P *Eh ja.*
- B *Patisserie en chocolaterie, kan je dat onthouden?*
- P *Heb geen pen.*
- B *Ik zou graag zien dat jij deze woorden nazoekt (B schrijft ze op) en ook welke werktijden erbij horen. Ook wil ik dat je dit vergelijkt met een broodbakker. Wanneer je dit hebt gedaan, kom je weer bij me terug en kijken we wat je hebt gezien. Oké?*
- P *Oké.*

Vijf dagen later vraagt participant 5 wederom om hulp.

- B *Wat heb je allemaal gezien en ontdekt?*
- P *Ik moest toch patisserie opzoeken?*
- B *Niets moet.*
- P *Lacht.*
- B *Wat heb je gevonden?*
- P *Nou, dat is een taarten bakker en geen broodbakker. Ik wist niet dat dat bestaat.*
- B *Lijkt het je wat?*
- P *Ja.*
- B *Hoe zou je zeker kunnen weten of dit is wat je wilt?*
- P *Misschien mag ik wel een dagje meekijken op het ROC?*
- B *Misschien en wat nog meer?*
- P *Misschien aan een bakker vragen of ik mee mag kijken?*
- B *Dat lijkt mij een perfect plan. Vraag maar aan meneer x of hij iemand weet, waar jij een dag mee mag kijken.*

B *Ik ben echt heel trots op jou. Dat je dat zelf hebt ontdekt. Succes bij het meelopen. Mocht je me nog nodig hebben, dan hoor ik graag van je. Ik heb er alle vertrouwen in, dat jij dit voor elkaar krijgt! Maak je een paar mooie foto's?*

Dialogo participant 6

B = Begeleider

P = Participant

B *Fijn dat je er bent, we gaan vandaag samen in gesprek om te onderzoeken hoe het is met je studiekeuze. Je hebt aangegeven dat je echt niet weet wat je wilt. Vandaag gaan we kijken naar wat je wel al weet. Zo kunnen we kijken of we tot een richting kunnen komen. Lijkt je dat wat?*

P *Ik weet het niet. Omdat ik niet wordt aangenomen op de opleiding die ik wil gaan doen.*

B *Hoe weet je dat?*

P *Nou, omdat ik niet het juiste pakket heb en niveau.*

B *Dus, je weet eigenlijk heel goed wat je wilt, je hebt het zelfs al uitgezocht?*

P *Ja, daar schiet ik lekker wat mee op. Als ik niet wordt aangenomen, dan heb ik daar toch niets aan.*

B *Misschien kunnen we kijken naar het vak zelf en kijken wat je wel kan en wat de mogelijkheden zijn.*

P *Ik wil iets met techniek, maar dan moet je vmbo techniek of zo hebben.*

B *Wie zegt dat, heb je dat zelf onderzocht?*

P *Dat weet ik gewoon.*

B *Waar een wil is, is een weg. Ik denk dat je eerst goed moet gaan onderzoeken wat je in je gedachten hebt. Iets doen wat je eigenlijk niet wilt, is niet de juiste weg. Als er echt geen mogelijkheden zijn, dan gaan we weer verder kijken.*

B *Je zegt iets met techniek, techniek is heel breed, heb je al een richting, die je interesseert?*

P *Ja, auto's of boten*

B *Iets in het vervoer met een motor?*

P *Ja.*

B *Ik denk dat je al heel ver bent, je doet het heel goed.*

P *Wat zou je nu kunnen ondernemen om erachter te komen welke opleiding bij je past.*

B *Bellen met het ROC*

P *Ja, doe dat.*

B *Kom je terug bij me als je het hebt uitgezocht?*

Bijlage 5

Brief aan ouders

12-11-2013

[Naam geadresseerde]

[Adres]

[Postcode en plaats]

Geachte [Naam geadresseerde],

Graag informeer ik u over het volgende. Ik ben docent bij de sectie dienstverlening en commercie op het Maaswaal college. Naast mijn werk, volg ik een studie Master SEN aan de Fontys hogescholen. Ik heb in overleg met de directie besloten, om een onderzoek te doen naar loopbaan leren. Dit onderzoek heeft als hoofdvraag: Hoe kunnen we loopbaan leren aan de leerlingen aanbieden, zodat de leerlingen op grond van een doordachte keuze naar een vervolgopleiding gaan. Ik informeer u hiervoor vanwege de ethische verantwoording van dit onderzoek. U zoon of dochter zal een vragenlijst krijgen over dit onderwerp. Wanneer u dit niet wilt, kunt u dit schriftelijk aangeven en zal u kind geen participant zijn in dit onderzoek

Hartelijk dank voor uw medewerking.

Met vriendelijke groet,

Meera Limpens